

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Leidse stadsvernieuwing in lokale media: de rol van framing in nieuwsberichten over criminaliteit en veiligheidsbeleving

Bij, Denise van der

Citation

Bij, D. van der. (2022). *Leidse stadsvernieuwing in lokale media: de rol van framing in nieuwsberichten over criminaliteit en veiligheidsbeleving*.

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [License to inclusion and publication of a Bachelor or Master thesis in the Leiden University Student Repository](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3447196>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Leidse stadsvernieuwing

in lokale media:

de rol van framing in nieuwsberichten over criminaliteit en veiligheidsbeleving

Artikel over de stadsvernieuwing in de Leidse buurt Maredorp in de wijk Binnenstad-Noord.
Bron: Leidsch Dagblad, 15 april 1976, p. 3.

Masterscriptie Journalistiek en Nieuwe Media

Eerste lezer: Dr. J.P. Burger

Tweede lezer: Prof. Dr. J.C. de Jong

Student: Denise van der Bij

Studentnummer: s2945479

Datum: 01-07-2022

Voorwoord

Criminaliteit en veiligheid. Ik kan de woorden haast niet meer zien. Ruim 1.200 geanalyseerde berichten en zes maanden later is dit onderzoeksrapport het resultaat van de zoektocht naar de Leidse stadsgeschiedenis.

Leiden was in 1960 een van de armste steden van Nederland. Inwoners leefden in krotten en het gemiddeld inkomen lag verder onder het landelijk gemiddelde. Maar in de veertig jaren die volgden veranderde het in een belangrijke kennisstad met de oudste universiteit van het land. Als je er nu doorheen loopt kun je je haast niet meer voorstellen dat het ooit anders was. De geschiedenis in de periodes rondom de stadsvernieuwing heb ik mij eigen gemaakt terwijl ik mij tegelijkertijd ook in een andere stad verdiepte: Amsterdam. Ik combineerde deze scriptie over criminaliteit en veiligheid namelijk met een stage op de kunstredactie van Het Parool. Zo analyseerde ik voor mijn scriptie regelmatig artikelen over hoe de veiligheid in de Bijlmer in gevaar was, terwijl ik een half uur daarvoor nog bij een foto-expositie in deze buurt was of bij de nieuwe film van Top Gun in de Pathé naast de Johan Cruijff ArenA.

Ik moet zeggen dat de combinatie van scriptie en stage een behoorlijke uitdaging was waar ik regelmatig van wakker heb gelegen, als ik dan niet al aan werk was. Daarom ben ik trots, maar ook opgelucht dat ik het onderzoek naar frames in een criminaliteitslandschap heb kunnen afronden.

Hiervoor wil ik allereerst mijn scriptiebegeleider Peter Burger bedanken. De scriptiebijeenkomsten aan het begin van het traject hebben mij goed op weg geholpen voor het afbakenen van mijn onderzoek. Ik wist hierdoor onder meer hoe ik tot een geschikte onderzoeksvraag kwam. Al vrij snel was voor mij duidelijk dat ik iets met veiligheidsbeleving wilde doen, alleen wist ik niet wat de beste insteek hiervoor was. Ook heeft hij mij van input voorzien voor het hoofdstuk over de Leidse stadsvernieuwing. Het hoofdstad dat mij een boeiend kijkje in de geschiedenis van de stad heeft gegeven en waardoor ik nu soms met andere ogen naar de inrichting van Leiden kijk.

Al hadden mijn scriptie en stage niets met elkaar te maken, toch wil ik mijn stagebegeleider Jan Pieter Ekker bedanken. Dat hij mij de vrijheid heeft gegeven om af en toe vanuit huis te werken, zodat ik mezelf de energie van de reizen op het traject Gouda-Amsterdam kon opsparen en deze energie kon gebruiken bij het werken aan mijn scriptie.

Als allerlaatste wil ik mijn vriend bedanken, omdat hij mij het afgelopen half jaar altijd heeft gesteund in mijn keuzes om mijn vrije tijd op te offeren en naast een veertigjarige werkweek ook nog veel avonden en weekenden te besteden aan deze studie.

Via de onderzoeksvraag *Welke frames bestaan er in de berichtgeving van lokale nieuwsmedia over criminaliteit en de rol van veiligheidsbeleving in Leiden in de periode rond de stadsvernieuwing?* heb ik patronen gevonden die de nieuwsperspectie tussen 1960 en 2000 in kaart brengen en zo handvatten bieden voor vervolgonderzoek in de vorm van interviews in de huidige tijd of in andere steden.

Ik wens u veel leesplezier!

Denise van der Bij

Gouda, 1 juli 2022.

Samenvatting

Voor de stadsvernieuwing tussen 1970 en 1990 was Leiden een arme en onveilige stad. De vernieuwing werd in het leven geroepen om de fysieke omgeving te verbeteren, maar ook alle sociale aspecten die hiermee hand in hand gingen. In deze studie is door middel van een kwalitatieve inhoudsanalyse via framing onderzocht hoe nieuwsmedia berichtten over deze ontwikkelingen en wat dit zegt over criminaliteit en veiligheid.

De onderzoeksvraag luidt: *Welke frames bestaan er in de berichtgeving van lokale nieuwsmedia over criminaliteit en de rol van veiligheidsbeleving in Leiden in de periode rond de stadsvernieuwing?*

Om de frames in nieuwsberichtgeving in Leiden ten tijde van de stadsvernieuwing te achterhalen zijn 1.202 berichten met trefwoorden 'criminaliteit' en 'veiligheid' geanalyseerd. Dit betreft alle artikelen uit de drie grootste Leidse kranten tussen 1960 en 2000: de Leidse Courant, Nieuwe Leidsche Courant en het Leidsch Dagblad.

Voor het identificeren van nieuwsframes dienden de woorden 'criminaliteit' of 'veiligheid' als uitgangspunt. Allereerst werd hiervoor in de kop van een artikel gezocht en in alle andere gevallen in paragrafen en overige context met deze begrippen. Hieruit kwamen vijf frames naar voren, waarvan de drie met de grootste frequentie het meest nadrukkelijk worden behandeld in het onderzoek. Dit zijn het cijferframe, het gevaarframe en het nuanceframe. Het cijferframe wil door het gebruik van berichten waarin meetinstrumenten als beleid, cijfers en statistieken en onderzoeken, uitstralen dat de criminaliteit beheersbaar is en niet bedreigend voor de veiligheid. Het gevaarframe ziet in criminaliteit een groot probleem en wil criminaliteit op alle mogelijke manieren uit de weg ruimen. Het nuanceframe ziet de dreiging van criminaliteit en het gevaar voor de veiligheid als iets wat overdreven wordt.

Vrijwel ieder bericht kon bij een van deze frames worden ondergebracht. Het cijferframe bleek het meest dominant aanwezig in alle kranten. Met name tussen 1980 en 1990 waarin de sociale vernieuwing en het beleid rondom de Interim Saldo Regeling, Open Gaten Nota en Grootstedenbeleid veel aandacht kreeg. Als onderdeel van de framing-analyse zijn terugkerende syntactische structuren geanalyseerd waarin de relatie tussen woorden centraal staat. Bij een cijferframe ging het hierbij vooral om uitingen als 'criminaliteit bestrijden door' en 'veiligheid vergroten via'. Die 'door' en 'via' gingen dan vaak om nieuw beleid of resultaten uit onderzoek.

Het gevaarframe was daarna het meest aanwezig. Deze waarschuwingen voor gevaar kenmerkten vooral subjectievere krantenberichten, zoals columns en andere opiniestukken. Woorden als 'hard aanpakken' en 'veiligheid in gevaar' kenmerkten dit frame.

Zowel het cijfer- als het gevaarframe had te maken met een conatieve dimensie van veiligheidsgevoel: vertoond gedrag stond hierbij centraal.

Begrippen als 'criminaliteit is er altijd' en 'agenten verhogen veiligheid niet' karakteriseerden een nuanceframe. Ondanks de affectieve dimensie (gevoel van onveiligheid), kwamen deze frames veelal in nieuwsberichten voor.

Grote verschillen tussen de kranten onderling waren er niet. Ook veranderde de inhoud van berichten door de jaren heen niet. Veiligheid en het gevoel van veiligheid werd in de berichtgeving voornamelijk besproken aan de hand van objectieve veiligheid die werd bepaald door fysieke factoren. Ook zijn tendensen in de Leidse criminaliteits- en veiligheidscijfers weinig terug te vinden in de geanalyseerde berichten. Zo waren er überhaupt weinig berichten in de Leidse kranten die over de stad zelf berichtten. Door de geanalyseerde jaren heen bleef het gevoel rondom veiligheid hetzelfde, bleven dezelfde frames bestaan en bleef de frequentie van deze frames gelijk.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
2. Leidse stadsvernieuwingsgeschiedenis	8
2.1 Jaren '60	8
2.2 Jaren '70	9
2.3 Jaren '80	10
2.4 Jaren '90	11
3. Veiligheidsbeleving en framingtheorie	13
3.1 Veiligheidsbeleving.....	13
3.1.1 Wat is veiligheidsbeleving?	13
3.1.2 Factoren die een rol spelen in veiligheidsbeleving	14
3.1.3 Leidse criminaliteits- en veiligheidscijfers	15
3.1.4 Correlatie criminaliteit en veiligheidsgevoel	16
3.2 Framing-analyse	17
3.2.1 Framingtheorie	17
3.2.2 Nieuwsframes identificeren	18
3.2.3 Framingmatrix	19
4. Methode	21
4.1 Kwalitatieve inhoudsanalyse	21
4.2 Dataselectie en coderingsopzet	22
4.3 Betrouwbaarheid, validiteit en representativiteit	24
5. Resultaten	27
5.1 Algemene indruk	28
5.2 Anticipatieframe	28
5.3 Oplossingsframe	28
5.4 Cijferframe	29
5.5 Gevaarframe	30
5.6 Nuanceframe	32
6. Conclusie en discussie	35
6.1 Conclusie	35
6.2 Discussie	36
6.3 Vervolgonderzoek	37
Literatuurlijst	39
Bijlage 1: Framingmatrix	45

1. Inleiding

De veiligheid van inwoners van Leiden lijkt in het geding. “Actieplan tegen straatintimidatie is node gewenst in Leiden”, schrijft het Leidsch Dagblad op 6 februari 2022 (Van Geen, 2022). Uit een enquête van de feministische beweging de Rooie Vrouwen van de Partij van de Arbeid blijkt dat veel vrouwen zich 's avonds op straat in Leiden niet veilig voelen. Onder meer deze vragenlijst waren voor Tiny Klever (PvdA) en Tom Leest (VVD) redenen om schriftelijke vragen aan het college van burgemeester en wethouders (B en W) te sturen wat betreft een actieplan tegen straatintimidatie (Klever, 2022).

In de (na)zomer van 2019 waren er verschillende incidenten waarbij vrouwelijke studentes in het centrum van de stad werden lastiggevallen en aangerand (Schildkamp, 2019). “Studentes bang voor aanrander na meerdere incidenten in Haarlemmerstraat en Breestraat in Leiden”, kopte het Leidsch Dagblad op 12 november van dat jaar na een aantal van deze gebeurtenissen (Molducci, 2019). Vervolgens waren er eind 2021 meldingen van hardlopers die in polderpark Cronesteyn waren aangerand door een wielrenner (Van Cleef, 2021).

Het is niet alleen de veiligheid van vrouwen. In de Leidse Veiligheidsmonitor staat dat in 2008 25 procent van de Leidenaren zich weleens onveilig voelde in de stad. Dit aantal steeg in 2013 met negentien procent naar 44 procent. Bij de laatste meting in 2019 zakte dit percentage weer een beetje: naar 39 procent. Maar dit percentage blijft met ruim een derde van de personen erg hoog (Leiden in Cijfers, 2022).

Het veiligheidsgevoel van de ondervraagden in hun eigen buurt ligt opvallend genoeg een stuk hoger dan algemeen gezien en is door de jaren heen (2008-2019) ook vrijwel gelijk gebleven. Gemiddeld 18 procent van de Leidenaren voelt zich onveilig in de eigen omgeving (ABF Research, 2022).

Over het algemeen tonen het toenemende gevoel van onveiligheid en criminaliteit in Leiden dus een vreemde correlatie. Het aantal misdrijven neemt namelijk elk jaar alleen maar af, terwijl het gevoel van onveiligheid de laatste jaren flink is gestegen.

Dit onderzoek wil duidelijk maken welke rol berichtgeving over veiligheid in lokale kranten speelt in het beeld dat zo over veiligheid ontstaat. Hiervoor wordt ingezoomd op de veiligheidsbeleving in een eerdere periode in de stad, namelijk tussen 1960 en 2000. Hier is voor gekozen, omdat in deze tijd de stadsvernieuwing in Leiden plaatsvond. Deze reparaties en renovaties hadden als een van de doelen om de fysieke omgeving te vernieuwen rekening houdend met sociale aspecten (Uyterlinde, van der Velden & Gastkemper, 2017, p. 5). In de jaren '90 kwam er daarnaast aandacht voor sociale problematiek, waar veiligheid (indirect) onderdeel van was (p. 6). Onderstaande alinea's zullen een algemene eerste indruk van de Leidse stadsvernieuwing geven, waarna dit onderwerp in hoofdstuk 2 verder zal worden uitgewerkt.

Na de Tweede Wereldoorlog lag Nederland in puin. Er waren veel leegstaande panden in centra van steden en veel verpaupering. In het algemeen was er een duidelijke verwaarlozing van de openbare ruimte zichtbaar. Een wederopbouw was hard nodig. In eerste instantie lag de focus bij deze wederopbouw op saneren. Het slopen van gebouwen en hiervoor nieuwe in de plaats brengen (Taverne, 2017, p. 10-11; Helleman & Wassenberg, 2001, p. 291). Deze denkwijze veranderde in de jaren zeventig toen het belangrijkste niet langer het afbreken van bestaande bouw was, maar het behouden van gebouwen die er al waren en om deze (waar nodig) te herstellen en verbeteren. Dit had ook alles te maken met demonstraties van inwoners in stadswijken van grote steden die oud en vervallen waren. Zij eisten dat hun wijk opgeknapt werd (Van der Pennen et al., 1998).

In het kabinet-Den Uyl werd vanaf 1977 een groot deel van de stedelijke woningen onder de Interim Saldo Regeling (ISR) hersteld of vervangen (Van Es & Voerman, 2018, p. 17). Het eerste plan

voor Leiden lag er in 1970 toen onder meer hoge flatgebouwen moesten worden gebouwd op de plek waar toentertijd de grachten lagen. Dit plan werd verworpen, waarna in 1974 onder de noemer 'stadsvernieuwing' een nieuw project op touw werd gezet. Zodoende kreeg Leiden een van de grootste stadsvernieuwingprojecten in een Nederlands stadscentrum (Faludi & Hamnett, 1978). En een waar de basis niet grote kantoorpanden, luxe winkelstraten en hoge flats was, maar het herstellen van de volkshuisvesting. De authentieke, ouderwetse uitstraling van de binnenstad bleef zo behouden (Van Es & Voerman, 2018, p. 21).

In de tachtiger jaren begon de bouw en uitvoering van de stadsvernieuwing. Na een hoop enthousiasme, stuitten de organisatoren nu landelijk ook op een fel tegengeluid (Helleman & Wassenberg, 2001, p. 292-293). Dit had alles te maken met het feit dat de kwaliteit van de fysieke omgeving misschien wel verbeterd werd, maar dit nog niet terug te zien was in de sociale en economische ontwikkelingen in steden zoals Leiden. De werkloosheid was nog steeds hoog, de leefkwaliteit nam nog steeds af en veel bedrijven zochten hun heil elders (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 1997).

In de jaren die volgden kwam er naast de fysieke stadsvernieuwing daarom ook aandacht voor het veiligheidsgevoel van een stad en de toegankelijkheid van de openbare ruimte. Denk hierbij aan hoe het straatbeeld is, de omgang van bewoners met elkaar en de inrichting van parken, pleinen et cetera. Hoe veilig Leidenaren zich op straat voelen gaat naast de inrichting van de stad over samenscholing van jongeren, graffiti, vuilnis op straat en andere vormen van overlast. Beleidsmatig en bestuurlijk wordt geprobeerd hier oplossingen voor te vinden (Van Oosten, 2017, p. 50).

Leiden was tot de vernieuwing een relatief arme stad met veel industrie en grote verdeeldheid binnen haar stadsgrenzen (Burger & Van der Steen, 2018, p. 87; Van Oosten, 2017, p. 11). In de tijd deden veel negatieve verhalen de ronde. Zoals het onjuiste verhaal dat Leidenaren het laagste IQ van alle personen in Nederland zouden hebben (Leidsch Dagblad, 1970, p. 3).

In hun onderzoek naar stedelijke identiteit en geschiedenis van een Leidse sage concludeerden Burger & Van der Steen (2018) dat een veranderende stedelijke identiteit ervoor zorgt dat bepaalde verhalen en de invulling hiervan veranderen (p. 87). In hun casestudy namen zij hiervoor het verhaal van de gloeiende munten die Leidse studenten op straat gooiden voor de armen en zij zo hun vingers brandden. Dit staat symbool voor de verschillen tussen studenten en arbeiders op cultureel en sociaal niveau (p. 66).

Burgers & Van der Steen stellen dat de identiteit van Leiden voor en na de stadsvernieuwing effect heeft gehad op hoe burgers de stad zien. In deze studie wordt via het analyseren van nieuwsberichten van lokale media uitgezocht of er op basis hiervan verschillen zijn in de identiteit van Leiden voor en na de stadsvernieuwing. Dit gebeurt door middel van een kwalitatieve inhoudsanalyse waarin berichten van zowel het Leidsch Dagblad, de Leidse Courant als de Nieuwe Leidsche Courant tussen 1960 (voor de stadsvernieuwing) en 2000 (na de stadsvernieuwing) worden geanalyseerd. Hiervoor wordt theorie over framing gebruikt en informatie afgeleid uit de Leidse stadsvernieuwingsgeschiedenis en veiligheidsbeleving.

Dit onderwerp is wetenschappelijk gezien belangrijk om te onderzoeken, omdat zo kan worden nagegaan welke rol framing speelt in krantenartikelen en het gevoel van veiligheid in de stad en of de stadsvernieuwing in Leiden zorgde voor nieuwe frames op dit gebied. Om zo aanknopingspunten te vinden voor vervolgonderzoek naar het veiligheidsgevoel van Leidenaren in de stad en om deze zo nodig te verbeteren. Maar ook op maatschappelijk niveau is het van belang. Namelijk om inwoners van Leiden op de hoogte te stellen van de verschillende denkkaders die gekozen worden in het nieuws dat zij lezen en om hen zo oplettend te maken dat zij alleen de feiten tot zich nemen. Dit gaat met name om frames die mogelijke ongegronde angst voor criminaliteit bevorderen.

Om dit alles te onderzoeken is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

Welke frames bestaan er in de berichtgeving van lokale nieuwsmedia over criminaliteit en de rol van veiligheidsbeleving in Leiden in de periode rond de stadsvernieuwing?

In de volgende hoofdstukken zullen allereerst de bovenstaande begrippen en theorieën worden toegelicht en hoe deze samen een basis vormen voor het analyseren van berichten over veiligheid en veiligheidsbeleving. Vervolgens zal in het methodehoofdstuk worden uitgelegd hoe de keuze voor een kwalitatieve inhoudsanalyse, de te onderzoeken media en de selectie van nieuwsberichten tot stand is gekomen.

2. Leidse stadsvernieuwingsgeschiedenis

Om te onderzoeken hoe de Leidse stadsvernieuwing tot stand kwam en welke invloed de veranderingen die hiermee gepaard gingen hebben gehad op de veiligheid en het veiligheidsgevoel in de stad, is het theoretisch kader van dit onderzoek opgedeeld in twee hoofdstukken. In hoofdstuk 2 wordt de stadsvernieuwingsgeschiedenis van Leiden in kaart gebracht. De berichten die voor deze studie zullen worden onderzocht zijn afkomstig uit de jaren '60 tot het millennium (2000). In deze periode van 40 jaar kent Leiden veel verschillende gezichten. Leiden gaat van een arme en vervuilde stad, naar een welvarende stad met een bloeiende kenniseconomie. In dit hoofdstuk worden de hoogte- en dieptepunten van de Leidse geschiedenis in beeld gebracht die verband houden met de stadsvernieuwing. Elke tien jaar krijgt een eigen subparagraaf waarin nader op belangrijke gebeurtenissen en ontwikkelingen wordt ingegaan. Ook zal hierbij een beeld van de leefsituatie en de algehele sfeer in een bepaalde periode in Leiden worden geschetst.

Vervolgens worden in hoofdstuk 3 verschillende wetenschappelijke theorieën rondom veiligheidsbeleving en de rol van framing besproken. In 3.1 worden wetenschappelijke theorieën over veiligheidsbeleving toegelicht: welke verschillen bestaan er tussen daadwerkelijke misdaad en een gevoel van onveiligheid? Daarna wordt de kennis die is opgedaan uit de theorie over de Leidse stadsvernieuwing en veiligheidsbeleving in hoofdstuk 3.2 geanalyseerd aan de hand van een framing-analyse. Hoe wordt bepaald nieuws ingekaderd door de lokale Leidse nieuwsmedia?

2.1 Jaren '60

In de periode van 1960 tot 1969 was Leiden zeer arm en wilde het haar binnensteden herstellen. Ondanks financiële hulp lukte dit niet. Veel huizen gingen tegen de vlakte, maar veel woonruimte kwam hier niet voor terug.

Huizen onbewoonbaar

Het verval van de stad Leiden was groot in de periode vanaf 1960. Dit had alles te maken met de verpaupering die al jaren aan de gang was. De kwaliteit van zowel woningen als de economie verkeert in zwaar weer. Het zijn geen huizen meer waar de inwoners in leven, maar krotten, die rijp zijn voor de sloop. Doordat veel bedrijven uit de stad vertrekken of failliet gaan loopt de werkeloosheid hoog op (De Historische Canon van Leiden, z.d.). Gezien haar omvang bezet Leiden de vijftiende plaats in Nederland, maar qua gemiddeld inkomen en vermogen bungelt de stad onderaan de lijst. Na de Tweede Wereldoorlog was er sprake van stadsherstel. Oude, kapotte panden werden gesaneerd. Maar toch was ruim vijftien jaar later alles nog steeds vervallen (Van Oosten, 2017, p. 11). 24 procent van de Leidenaren woonde in een binnenstad waarvan de helft van de huizen slecht onderhouden was en een op de zes zelfs onbewoonbaar (Van der Pennen, 2020).

Saneren

De oplossing voor deze zware crisis leek in de jaren '60 opnieuw het slopen van huizen. Zo konden gemeenten in die tijd een subsidie krijgen van 80 procent voor het afbreken van panden. Maar ondanks deze forse tegemoetkoming was het niet genoeg voor Leiden. Daarnaast kon de stad ook haar monumenten niet onderhouden. Op verdere steun van de overheid kon het ook niet rekenen. Het bestuur zag niets in het herstellen van binnensteden. Met name woningen bouwen in de stad bleek een lastig parket (Van Oosten, 2017, p. 18).

Economische groei boven wonen

In de wijk Pancras-Oost werd ervoor gekozen om het woongebied echter om te toveren tot een dienstendistrict. Er zouden kantoren worden gebouwd met winkelcentra en ruime

parkeergelegenheden. Zelfs grachten moesten voor het project worden gedempt en wonen deed er niet meer toe (Van Es & Voerman, 2018, p. 32). In de jaren die volgden was de wijk treurig leeg. Woningen moesten plaatsmaken (nieuwe) bedrijvigheid.

Cityring

In een Leiden waar het grootste deel van de bevolking arm is, nam het autogebruik eind jaren '60 enorm toe. Door de gehele binnenstad rijden auto's en overal duiken garages op. De tram is uit het stadsbeeld verdwenen (Van Oosten, 2017, p. 23). Een gemeente zonder echte bestuurskracht, besluit daarop om Leiden nog toegankelijker te maken voor autoverkeer (Erfgoed Leiden en Omstreken, 2020). Het project genaamd 'cityring' is een andere reden waarvoor woningen moeten wijken, maar ook hele straten. Uiteindelijk komt er van het project vanwege het gebrek aan geld en middelen weinig terecht (Moggre, 2015).

Conclusie

In de jaren '60 stond in Leiden stadsherstel centraal. Een groot deel van de huizen is onbewoonbaar en wordt gesloopt. De stad was een van de armste van Nederland en ondanks financiële tegemoetkomingen kon het de binnenstad niet herstellen. Hoewel huizen moesten verdwijnen kwam er een dienstendistrict voor terug en was er wel ruimte voor een nieuwe snelweg. Een merkwaardige situatie ontstaat waarin burgers op de tweede plaats komen.

2.2 Jaren '70

Het zwaartepunt in de Leidse stadsvernieuwingsgeschiedenis lag in de jaren zeventig op volkshuisvesting. Er heerste in deze periode een grote landelijke ontevredenheid over dit thema, waardoor de overheid moest ingrijpen. Dit gebeurde in de vorm van de Interim Saldo Regeling (ISR).

Onvrede

Het college van burgemeester en wethouders van Leiden van de periode 1970-1974 kreeg aardig wat commentaar over zich heen. Dit had grotendeels te maken met het feit dat de gemeente weinig tot geen geld voor handen had om investeringen te doen in belangrijke stadsonderdelen. Maar ook door in de ogen van de oppositie verkeerde keuzes. Zo was er onder meer veel aandacht voor hoogbouw, het autoverkeer en de uitbreiding van bedrijven in Leiden, die vervolgens over de kop gingen, waaronder de belangrijkste Koninklijke Nederlandsche Grofsmederij. Een van de grootste bedrijven ten tijde van de Leidse industrie. Het einde van het metaalbedrijf betekende werkloosheid voor 170 personen (Broekema, 2016). Vanuit de oppositie werden er ideeën aangedragen voor het behoud van groen en woningen voor verschillende doelgroepen. Maar uiteindelijk werd geen enkel idee tot uitwerking gebracht. Van beide kampen niet. Simpelweg omdat er geen geld voor was (Van Oosten, 2017, p. 30-32).

Buiten Leiden werd gedemonstreerd voor betere woonomstandigheden. Onder het motto: 'Bouwen voor de buurt' gingen inwoners van oude stadswijken in onder meer Amsterdam, Rotterdam en Den Haag de straat op. Het was de stem van de oppositie tegen de in hun ogen onrechtvaardige beleidsvoering van de politiek (Van der Pennen, 2020). Die oppositie uitte in Leiden hun onvrede tijdens bestuursvergaderingen (Van Oosten, 2017, p. 33).

Volkshuisvesting

Geld is de volgende tien jaar wel beschikbaar. Zo komt er voor de stadsvernieuwing ruim 120 miljoen gulden vrij voor Leiden. Maar dit keer is de bestemming geen bedrijventerrein of een nieuwe autoweg. Er komt voor het eerst echt aandacht voor volkshuisvesting. Met de opkomst van de linkse politiek werd door de Leidse PvdA een noodbrief geschreven aan Den Haag. Kabinet-Den Uyl reageert direct op de negen maatregelen die de lokale tak van zijn partij opstelde. Dit bestond onder

meer uit een snellere totstandkoming van de stadsvernieuwing en het verhogen van de subsidie voor het renoveren en rehabiliteren van de Leidse binnenstad (Van Oosten, 2017, p. 35).

Interim Saldo Regeling (ISR)

Een van de redenen waardoor Leiden op grote schaal kon vernieuwen was vanwege de door Joop den Uyl opgestelde Interim Saldo Regeling (ISR). Met deze subsidie konden de centrum en woonwijken van veertien Nederlandse gemeenten (waaronder Leiden) worden aangepakt. Het heette interim, omdat de regeling zich in de experimentele fase bevond. Het was een voorloper van de latere Wet op de Stadsvernieuwing. Gemeentes moesten een plan indienen om recht te hebben op 200 miljoen gulden (Van Es & Voerman, 2018, p. 14).

De focus lag hierbij op het behouden van het historische karakter en gezicht van de stad. Ook werden burgers betrokken in het proces. De plannen van toen worden hedendaags nog steeds gebruikt bij het hervormen van historische binnensteden (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2018). Tegelijkertijd zorgden individuele huursubsidie er vanaf het midden van de jaren '70 voor dat ook het renoveren voor personen met lagere inkomens mogelijk werd. Eerder werd ook al een subsidie voor renovatie aan woningeigenaren uitgereikt (Van Geleuken, 2020).

Conclusie

Een nieuw kabinet betekent voor Leiden mogelijkheden om de stadsvernieuwing in de jaren '70 echt van de grond te krijgen. Zo biedt de Interim Saldo Regeling voor Leiden de mogelijkheid om de binnenstad en woonwijken te vernieuwen. Volkshuisvesting werd het belangrijkste onderdeel. Mede ook door onvrede van inwoners en een landelijke beweging van demonstraties.

2.3 Jaren '80

De jaren tachtig waren het belangrijkste voor de stadsvernieuwing. Door de Open Gaten Nota van de overheid konden nieuwe huizen worden gebouwd en na een lange tijd kreeg Leiden meer inwoners. Tegelijkertijd was er ook ruimte voor de groei van de universiteit, al had dit ook keerzijdes.

Open Gaten Nota

De jaren '80 staan helemaal in het teken van het uitvoeren van de stadsvernieuwingsplannen. Zo wordt de Open Gaten Nota opgesteld. Hierin staan alle plekken in de stad waar woningen gebouwd kunnen en mogen worden. In de binnenstad is er ruimte voor bijna 2000 huizen. Bij het grootste deel van deze huizen stond de Woningwet centraal. De overheid was dus betrokken bij de bouw en personen zonder (goed) huis kregen de voorkeur (Beekers, 2012). 300 woningen werden te koop aangeboden en de rest werd premiehuur, een wat luxere woning die je huurt (Leidsch Dagblad, 1980). Ook koopt de gemeente lege kantoorpanden en fabrieken op om hier woningen van te maken. Tevens worden grote bedrijven die veel verkeer aantrekken uit het centrum geweerd (Van Oosten, 2017, p. 68). Het doel van de nota was om de lege 'gaten' in het Leidse stadsbeeld op te vullen met woningen. Dit gebeurde niet zoals eerder met grof geschut waarbij vele panden in een keer tegen de grond werden gewerkt, maar met kleine projecten waarbij ongeveer 28 woningen per keer werden gebouwd (p. 69).

Bevolkingsgroei

De slechte staat van de huizen in de tijden voor de stadsvernieuwing zorgde ervoor dat een opknapbeurt zeker nodig was. Maar ook een toenemend aantal inwoners voor Leiden en de opvallende gezinssituatie maakten dat er meer huizen nodig waren. Tussen 1965 en 1975 daalden de bevolking van de sleutelstad van bijna 20.000 naar 13.969. Een fikse terugloop. Maar vanaf 1979 komen er elk jaar ongeveer 500 nieuwe Leidenaren bij. Echter, het waren geen gezinnen die in Leiden kwamen wonen. Zo waren er halverwege de jaren '80 bijna twee keer zoveel alleenstaanden

in Leiden als personen die in gezinsverband leefden. De bevolking was inmiddels gegroeid naar 17.357 personen in de binnenstad (Van Oosten, 2017, p. 71).

De Universiteit

Al sinds 1575 bestaat de oudste universiteit van Nederland. In tijden waarin er hoge woningnood is en de gemeente alle nodige beschikbare grond goed kan gebruiken, gaat terrein in de woonbuurt Leeuwenhoek naar een gebouw van de universiteit. Het leidt tot ophef onder burgers die al veel vaker voor de universiteit hebben moeten wijken. Het signaal dat universiteitsbelangen boven de belangen van de eigen inwoners gaat, schiet in het verkeerde keelgat. Het college van B en W lag in de jaren '70 al eerder onder vuur. Dit kwam ook doordat zij de universiteit op grond liet bouwen dat volgens de geldende voorschriften niet was toegestaan (Van Oosten, 2017, p. 135-136). In 1980 komt de universiteit met een plan dat de gemeente drie hectare grond voor woningbouw zou opleveren. Maar in de buurt staan laboratoria waar niet te dicht op gebouwd kan worden. Uiteindelijk groeit de universiteit met het biosciencepark nog verder en komt er van huizen nauwelijks iets terecht. Het biosciencepark heeft de potentie om van Leiden een echte kennisstad te maken (Gemeente Leiden, 2009). Deze gebeurtenissen maken een definitief einde aan de industrie in Leiden. De universiteit wordt de dominantste speler in stad (Van Oosten, 2017, p. 140-141).

Conclusie

De uitvoering van de stadsvernieuwing zorgt in de jaren '80 voor meer welvaart in Leiden. Er worden veel huizen gebouwd en na een inkrimping van de bevolking komen in deze tijd weer meer mensen in de stad wonen. Waar Leiden eerder een industriële stad was, wordt het met de steeds verdere uitbreiding van de universiteit steeds meer een kennisstad. Dit zorgde voor weerstand van de bevolking.

2.4 Jaren '90

De sociale vernieuwing zorgde in de jaren negentig voor betere welvaart in de stad. De werkloosheid daalde en de omgeving werd veiliger. Ook rijkere personen wisten Leiden weer te vinden. Na jaren van overheidsinmenging werd beleid nu steeds meer vanuit Leiden zelf geregeld.

Sociale vernieuwing

Nadat in de jaren '80 veel nieuwe huizen werden gebouwd, was het in de steden ook hoog tijd voor een ander soort vernieuwing, namelijk op sociaal gebied (Van Oosten, 2017, p. 43). Deze ontwikkelingen hadden te maken met het feit dat er vanuit de Tweede Kamer in 1997 felle tegenstand kwam tegen de stadsvernieuwing. De *Nota Stedelijke Vernieuwing* werd in het leven geroepen en pleitte voor de leefbaarheid in de steden (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 1997). De steden waarin de fysieke kwaliteit van de omgeving misschien wel vooruit was gegaan, maar waarin genoeg personen werkloos waren en moeilijk konden rondkomen (Van der Lans, 2016).

Vanuit het kabinet Lubbers III en later Kok I, kwam er daarom een beleid met aandacht voor educatie, werk en de inkomsten hieruit. Daarnaast moest de woonomgeving worden opgeknapt en kwam er meer geld in de vorm van projecten van het Rijk en de gemeenten, om de zorg te stimuleren. Verloedering zoals in de jaren '60 te zien was, moest te allen tijde voorkomen worden (Blom, Jansen & Van der Heide, 2004, p. 2-3). De woonomgeving moest schoon zijn. Ook de werkloosheid van die jaren werd omgezet in het omscholen van personen zodat zij geen gebruik meer hoeven te maken van uitkeringen. Ook komt er meer waardering voor welzijnsberoepen (Van der Pennen, 2020).

Aandacht voor openbare ruimte

Maar hier bleef het niet bij. Er is een algehele trend zichtbaar op sociaal niveau. Naast de focus op het bevorderen van de gezondheid van inwoners van de stad, brengt het bouwen van totaal nieuwe

woonomgevingen ook andere problemen en dus maatregelen met zich mee. De onveiligheid op straat groeit door het gedrag van jongeren. De openbare ruimte en het algehele straatbeeld krijgen zo de nodige aandacht op beleidsniveau (Van der Pennen, 2020).

Grotestedenbeleid

Zo komt de nadruk veel meer (hyper)lokaal te liggen. Het beleid dat vanuit het Rijk wordt georganiseerd wordt nu gedecentraliseerd en uitgevoerd in wijken en buurten. Dit had alles te maken met het Grotestedenbeleid (GSB), opgezet in 1994 door kabinet-Kok I. Met dit beleid kon het leven in de grote steden worden verbeterd (Van der Lans, 2016). Dit had voornamelijk te maken met werken en wonen (Van der Pennen, 2020).

Het plan bestond eerst alleen voor de grootste Nederlandse steden: Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht, maar werd later uitgebreid waarna ook Leiden er onderdeel van werd (Stedennetwerk G40, 2022). Gezamenlijk werden algemene doelen opgesteld. Hierbij valt te denken aan het verbeteren van de fysieke en sociale kwaliteit van de leefomgeving, maar ook de focus op de objectieve en subjectieve veiligheid, waar in dit onderzoek de nadruk op ligt. Hoe de doelen behaald zouden worden werd gezien als verantwoordelijkheid van de eigen gemeente (Grotestedenbeleid: De Krachtige Stad, 2012).

Rijke inwoners

Een ander onderdeel van het Grotestedenbeleid was het aantrekken van midden- en hoge inkomens. In de periode van stadsvernieuwing waren er in de (binnen)stad van Leiden voornamelijk goedkope huurhuizen beschikbaar. Door duurdere nieuwbouw in de loop van de jaren '90 probeerde de stad ook personen met vermogen (opnieuw) naar de stad te trekken (Musterd & Ottens, 2002, p. 11-13). Dit had verschillende voordelen. Zo was er voorheen een duidelijke splitsing van arm en rijk zichtbaar. Rijkere inwoners moesten een plaats elders opzoeken, vaak buiten de stad, omdat zij niet in een relatief goedkoop huurhuis mochten wonen. De nieuwe woonprojecten brachten beide groepen weer samen. Maar ook was het gunstig voor voorzieningen als winkelcentra, restaurants en bioscopen, die zo meer klanten kregen (Van der Pennen, 2020).

De stadsvernieuwing wordt als een succes gezien, maar toch bleef slechts 20 procent van de oorspronkelijke bewoners in de stad wonen. De wijken die eerst geen waardering konden krijgen, waren vanaf 1990 nu in trek bij een nieuwe bewonersgroep; welvarende tweeverdieners (Verlaan, 2014, p. 178-179).

Conclusie

Na een fysieke vernieuwing is er in de jaren '90 aandacht voor een sociale vernieuwing in Leiden. Dit gaat gepaard met de aanpak van de openbare ruimte, maar ook het terugdringen van de werkloosheid. Beleidsvoering kwam daarnaast meer lokaal te liggen. Dit werd georganiseerd in het Grotestedenbeleid. Ook kwam er ruimte voor een nieuwe inwonersgroep in Leiden die eerder uit het centrum werd verdreven: midden- en hoge inkomensgroepen.

Algehele conclusie

Ten tijde van de stadsvernieuwing begon Leiden als een arme stad waarin inwoners in vervallen huizen woonden in een verloederde omgeving. Veel huizen werden gesloopt en hier kwam niks voor in de plaats. Deze huizen werden pas tien jaar later na veel commotie weer opgebouwd. Via landelijk beleid en subsidies kreeg Leiden de mogelijkheid om in de stad te investeren. Eerst via woonvoorzieningen voor alle burgers en daarna in sociale zekerheid met het terugdringen van werkloosheid en het bevorderen van de veiligheid in de omgeving. De universiteit werd een dominante speler, waar Leiden eerst een stad van industrie was. Zodoende trok dit ook hogere inkomens naar de stad.

3. Veiligheidsbeleving en framingtheorie

Om de Leidse stadsvernieuwingsgeschiedenis te koppelen aan de theorie van het theoretisch kader worden in hoofdstuk 3 de twee overige hoofdonderdelen van de onderzoeksvraag toegelicht: veiligheidsbeleving en framing. Daarnaast wordt de samenhang van veiligheidsbeleving en criminaliteit onderzocht, frames vastgesteld en beoordeeld en worden misdaadcijfers in de periode rond de stadsvernieuwing uitgelicht.

3.1 Veiligheidsbeleving

Nu meer bekend is over de geschiedenis van Leiden omtrent de stadsvernieuwing en een beeld is ontstaan van hoe het was om in die tijd in de stad te leven, wordt in dit hoofdstuk theorie rondom veiligheidsbeleving uitgewerkt. Zo wordt uitgelegd wat veiligheidsbeleving precies is, worden verschillende factoren besproken die invloed hebben op het gevoel van veiligheid, wordt er ingezoomd op de criminaliteitscijfers in Leiden, en aan de hand hiervan beargumenteerd welke correlatie er bestaat tussen de misdaden in een stad en het veiligheidsgevoel.

3.1.1 Wat is veiligheidsbeleving?

Een grote verscheidenheid aan studies heeft veiligheidsbeleving als onderzoeksobject benaderd. Echter, het is niet zo dat er door de veelvoud aan onderzoek nu veel overeenkomende informatie over dit onderwerp te vinden is (Spithoven, 2017, p. 4). Voornamelijk wordt onderzoek naar veiligheidsbeleving gedaan via surveyonderzoek. De vragenlijsten worden vaak afgenomen onder inwoners van een bepaald gebied en willen inzicht geven in wat deze bewoners als onveilig ervaren (Van den Herrewegen, 2011, p. 27). Veel minder vaak probeert het onderzoek om achter de oorzaak van het probleem te komen of de omvang in kaart te brengen. Het gaat veelal om emoties, opvattingen en opinie (Blokland, 2008, p. 20).

Daarnaast branden veel onderzoekers hun vingers liever niet aan het definiëren van de term veiligheidsgevoel, omdat het zo breed opgevat kan en moet worden. Maar ook omdat er vanuit wordt gegaan dat dit vanzelfsprekende informatie is (Spithoven, 2017, p. 3).

Als onderzoekers toch een definitie noteren ontstaan er verschillende begripsomschrijvingen. Zo omschrijft Eysink Smeets veiligheidsbeleving als:

Het gaat om de manier waarop mensen hun veiligheid ervaren. Dat omvat niet alleen het veiligheidsgevoel, maar alle percepties, gedachten en emoties die mensen rond de veiligheid in hun leefomgeving hebben (en in de wereld daarbuiten overigens, zoals 'elders in de stad', of 'verderop in het land'). Zo hebben zij inschattingen van het niveau van criminaliteit in de buurt en van de kans om daarvan slachtoffer te worden. En ze hebben daar gevoelens bij, die echter niet beperkt blijven tot angst: boosheid komt bij onveiligheid minstens zoveel voor (Eysink Smeets, 2016, p. 11).

In het Engels wordt naar veiligheidsbeleving verwezen met de term *fear of crime*. Maar het is niet per se de angst voor misdaad die centraal staat, maar eerder bezorgdheid, of het risico dat iemand denkt te lopen vanwege aanwezige elementen die de veiligheidsbeleving beïnvloeden. De factoren die dit zijn, zullen in 2.3.2 besproken worden. Veiligheidsbeleving is volgens onderzoekers Pleysier (2010) en Hale (1996) dan ook veel meer "het resultaat van enerzijds een ervaren en zeer concrete emotie, en anderzijds de articulatie van bredere sociaal-culturele attitudes, houdingen en onzekerheden" (Pleysier, 2010, p. 32; Hale, 1996).

In de term *fear of crime*, die gelijkstaat aan het Nederlandse woord veiligheidsgevoel, zijn drie verschillende dimensies te onderscheiden: op cognitief, affectief en conatief niveau. De cognitieve dimensie beschrijft de beleving van veiligheid, affectief betreft het gevoel van onveiligheid en

conatief is het gedrag dat personen vertonen vanwege de affectieve dimensie (een gevoel van onveiligheid) (Eysink Smeets, 2017, p. 554; Smulders, 2017).

Conclusie

Veiligheidsbeleving of in het Engels *fear of crime* is een moeilijk te definiëren term door de breedte van het begrip. Veel onderzoekers hanteren dan ook geen vaste omschrijving. Dit onderzoek maakt gebruik van de definitie van Eysink Smeets en onderscheidt daarnaast zijn drie dimensies van veiligheidsgevoel: cognitief (beleving van veiligheid), affectief (gevoel van onveiligheid) en conatief (vertoonde gedrag).

3.1.2 Factoren die een rol spelen in veiligheidsbeleving

In een kwantitatieve studie onder inwoners uit Amsterdam onderzochten Boers, Van Steden & Boutellier (2008) welke negatieve en positieve factoren invloed hebben op de veiligheidsbeleving in de stad. Zij merkten op dat veiligheidsgevoel voornamelijk aan de hand van een onveilig gevoel wordt gemeten. Negatieve factoren staan dus centraal. Denk hierbij aan verloedering, ervaringen van slachtoffers, overlast en criminaliteit. Met name die laatste twee factoren blijken doorslaggevend in hoe inwoners veiligheid of in dit gevoel onveiligheid, beleven (p. 46).

Onderzoek door Blokland (2008) zag vergelijkbare elementen voor het veiligheidsgevoel. Van fysieke factoren als verloedering en vervuiling tot sociale elementen, zoals de sfeer in een buurt of de interpretatie van criminaliteit (p. 224-225).

Volgens LaGrange, Ferraro & Supancic (1992) zijn de fysieke omgevingsfactoren net zo belangrijk voor de veiligheidsbeleving als de echte misdaad in een stad (p. 311). De onderzoekers verdelen dit in fysieke factoren (als graffiti, afval, verwaarloosde huizen) en sociaal gedrag (zoals drankgebruik, luidruchtige jongeren, bedelaars en vervelende burens) (p. 312).

Een oudere studie, uit de jaren '80 uitgevoerd door Engelse onderzoekers noemt daarnaast verschillende persoonlijke factoren die in een rol spelen in de beleving van veiligheidsgevoel. De hoofdcategorieën die zij op dit niveau onderscheiden zijn: kwetsbaarheid van een persoon, omgevingsfactoren, persoonlijke kennis van misdaad en slachtoffers, vertrouwen in de politie, kennis op het gebied van veiligheid, hoe iemand zijn of haar persoonlijke veiligheid inschat en hoe serieus overtredingen worden genomen (Box, Hale & Andrews, 1988, p. 341). Wanneer een persoon een ervaring heeft gehad waarin hij of zij zich onveilig voelde, dan zal deze persoon in vergelijkbare situaties opnieuw dit gevoel hebben. Ditzelfde geldt voor mensen die angstig zijn in vooropgezette situaties. Zij zullen op het moment dat een situatie in het echte leven voorkomt opnieuw deze angst uit de eerdere simulatie ervaren (Garofalo, 1981, p. 845).

Volgens Spithoven, de Graaf & Boutellier (2012) heeft de veiligheid op sociaal niveau daarnaast vooral betrekking op de samenleving. Mensen zijn niet zo zeer bang om slachtoffer te worden van een misdrijf. Een onaangenaam gevoel en de gesteldheid van de samenleving baart meer zorgen (p. 38).

Waar Boers, Van Steden & Boutellier (2008) alleen aandacht voor negatieve factoren zagen, toont Manunta (1997) aan dat beveiliging in de breedste zin van het woord ervoor kan zorgen dat het veiligheidsgevoel kan toenemen. Uit het onderzoek komen dus resultaten met een positieve connotatie naar voren. Echter, het tegengaan van misdaad gaat niet altijd samen met het inzetten van beveiliging en beveiliging is ook niet altijd alleen bedoeld om criminaliteit te bestrijden (p. 60-61).

Jackson (2004) ziet in al bovenstaande elementen samen de sleutel tot veiligheidsbeleving. Zo is de sociale en fysieke omgeving van groot belang voor individueel begrip van veiligheidsgevoel. De veiligheidsbeleving heeft daarnaast te maken met de houding van individuen tegenover misdaad, zoals ook door Box, Hale & Andrews (1988) besproken. De sociale betekenis in *fear of crime* is er een die niet verwaarloosd moet worden (Jackson, 2004, p. 946).

Conclusie

Zowel zichtbare als sociale kenmerken bepalen het gevoel van onveiligheid dat heerst. Dit onderzoek maakt gebruik van de indeling: fysieke en sociale factoren, waar binnen sociale factoren kenmerken naar algemeen en persoonlijk niveau worden verdeeld. Zo spelen aan de ene kant fysieke factoren een rol zoals de vervuiling en verloedering van de openbare ruimte en aan de andere kant sociale factoren. Zowel op algemeen niveau (geldend voor iedereen): sfeer in de buurt, hoe personen met elkaar omgaan. Als op persoonlijk niveau: welke ervaringen heeft iemand met veiligheid en hoe beleeft deze persoon situaties.

3.1.3 Leidse criminaliteits- en veiligheidscijfers

Als Nederland breed wordt gekeken, nam de geregistreerde criminaliteit vanaf de jaren '60 tot de jaren '90 sterk toe. Per duizend inwoners werden in deze tijd 81 misdrijven gemeld terwijl dit er hiervoor dertien waren. In 1994 behaalde dit aantal de 92. Een record zou in 2001-2002 bereikt worden, maar deze periode valt buiten de onderzoeksperiode van deze studie (De Jong, 2018, p. 3).

Tussen 1960 en 2000 is het vermogenscriminaliteit (zoals diefstal en inbraak) die de kroon spant wat betreft vormen van misdrijven. Dit aandeel is fors hoger dan zaken als geweld, verkeersovertredingen en vernieling en verstoring van de openbare orde. In de jaren '90 nemen de overige misdaden wel meer toe, terwijl diefstallen en inbraken wat afnemen (p. 4).

Deze trends zijn niet uniek voor Nederland. Uit internationale ontwikkelingen blijken vergelijkbare tendensen in misdaden door de jaren heen te bestaan (Eysink Smeets & Vollaard, 2015, p. 230).

Als gezocht wordt naar criminaliteit en misdaad in de periode 1960-1970 in Leiden is daar eigenlijk niet veel over te vinden. Te zien zijn landelijke ontwikkelingen en toenemende criminaliteit. Maar informatie specifiek over Leiden ontbreekt hier grotendeels. Zichtbaar is wel dat tussen 1965 en 1971 de criminaliteit in Leiden sterk steeg. Zelfs sterker dan landelijk het geval was. Dit aantal nam na die tijd weer af. Diefstal was in die tijd de meest voorkomende vorm van criminaliteit (Nieuwe Leidsche Courant, 1974, p. 3).

In de politierapporten met cijfers over criminaliteit in de stad in de jaren '70 is een opmerkelijke trend zichtbaar. Daarin is namelijk leesbaar dat het aantal misdrijven in deze jaren relatief gelijk blijft. Maar dat het geweld in het autoverkeer groot is. Zo worden regelmatig parkeermeters vernield en de parkeerwetten worden niet nageleefd. Dit had ook alles te maken met de overvolle Leidse binnenstad wat betreft auto's. Vernielingen was over het algemeen een veelvoorkomende misdaad, evenals zedendelicten die in Leiden vaker voorkwamen dan landelijk (Leidse Courant, 1976, p. 3).

In Leiden was er in de jaren '80 sprake van een criminaliteitsgolf. De politie was in deze tijd zwaar onderbemand, wat veel spanningen met zich meebracht: misdaden moesten in recordtempo worden opgelost en er was geen cel meer vrij om verdachten in op te sluiten. Dit had ook te maken met het feit dat er in 1980 veertien miljoen euro bezuinigd werd op de politie-eenheden (Leidse Courant, 1981, p. 3). Na meerdere keren aankloppen bij het Rijk kwam er alsnog geen versterking voor het probleem. In een artikel van het Leidsch Dagblad valt te lezen dat het aantal aangiftes van misdrijven in de eerste twee maanden van 1984 bijvoorbeeld al 43 procent hoger lag dan het voorafgaande jaar en 58 procent hoger dan in 1982. Wat de reden voor de stijging is, is niet duidelijk. Wel is ook in Leiden zichtbaar dat het met name gaat om vermogensdelicten. Gegist werd dat het verband hield met het toenemende gebruik van harddrugs in de stad. Zo stelde de politie vast dat 56 procent van de verdachten een gebruiker zou zijn (Leidsch Dagblad, 1984, p. 3). Vanaf 1987 nam het aantal delicten waar meldingen van gedaan werden, af. In 1988 werd in de eerste zes maanden zeven procent minder aangiftes van misdrijven gedaan dan het voorgaande jaar. Wel waren er weer meer meldingen van verkrachtingen en overige zedenmisdrijven (Leidsch Dagblad, 1988, p. 13). De politie zette in deze jaren in op campagnes om criminaliteit tegen te gaan.

In de jaren '90 nam het geweld in Leiden in andere mate toe. Zo deden meer zwaardere delicten de

ronde. In januari tot en met juli 1991 waren er zeven pogingen tot moord in de stad, waarbij vijf personen om het leven kwamen. Ook het bezit van vuurwapens (die in beslag werd genomen) zag een flinke toename (Leidsch Dagblad, 1991, p. 27).

Conclusie

De nationale en internationale misdaadtendensen komen grotendeels overeen met Leiden. Tussen 1965-1971 zit Leiden boven het Nederlands gemiddelde qua criminaliteitsmeldingen. Dit gaat vooral om diefstal. In de volgende jaren blijven de meldingen redelijk gelijk, maar is er in Leiden een probleem met verkeersvernielingen en zedenzaken. Wat in de jaren '80 volgt is een criminaliteitsgolf die de toch al uitgedunde politie-eenheden niet aankunnen. De misdrijven zijn vooral vermogensdelicten. Vanaf 1990 doen zich zwaardere delicten voor zoals moord en neemt het vuurwapenbezit toe.

3.1.4 Correlatie criminaliteit en veiligheidsgevoel

Veel verschillende onderzoeken ondersteunen het feit dat er al vele jaren een negatieve correlatie bestaat tussen criminaliteit en veiligheidsgevoel. Terwijl het aantal geregistreerde misdaden al tijden afneemt, blijft er een groot gevoel van onveiligheid bestaan (Taylor & Hale, 1986, p. 151; Pleysier, 2009, p. 2-3; Vanderveen, 2010, p. 91).

Daarnaast ontstond vanaf de jaren '60 het beeld dat veiligheid niet alleen afhankelijk is van de objectieve veiligheid die er in een bepaalde stad of omgeving bestaat, maar dat hier dus ook subjectieve veiligheid en veiligheidsgevoel bij komen kijken (Van den Herrewegen & Verfaillie, 2011, p. 16).

In hun studie zien Van den Herrewegen & Verfaillie (2011), maar ook Pleysier & Cops (2016) dat mensen die het kleinste risico lopen (vrouwen en ouderen) zich veel onveilig voelen dan personen die een veel grotere kans hebben dat hen iets overkomt (mannen en jongeren) (Van den Herrewegen & Verfaillie, p. 7; Pleysier & Cops, 2016, p. 4).

Dit heeft ook te maken met subjectieve en objectieve veiligheid, waarin subjectief overeenkomt met veiligheidsbeleving en objectief de harde criminele feiten betreffen waarvan cijfers, registraties en meldingen zijn (Pleysier, 2011; Stol, 2011, Oliviera, 2015, p. 7). Volgens Bernasco (2008) en Oliviera (2015) kan objectieve veiligheid niet meer worden beschouwd als het belangrijkste instrument om de veiligheidsbeleving te voorspellen (Bernasco, 2008, p. 428; Oliviera, 2015, p. 7).

Dit veiligheidsgevoel hangt samen met de factoren die in hoofdstuk 3.1.2 zijn besproken, maar hier komt nog meer bij kijken. Zo zijn algehele zorgen om de maatschappij redenen voor een verminderd gevoel van veiligheid. Vormen van criminaliteit worden door de grootste groep burgers verworpen en moet zodanig tegen worden gegaan (Spithoven, de Graaf & Boutellier, 2012, p. 51).

De aanwezigheid van criminaliteit is dus niet enkel datgene wat voor een onveilig gevoel bij personen zorgt. Veiligheidsbeleving hangt samen met het gevoel dat een situatie persoonlijk bij iemand oproept. Onderzoek van onder meer Van Swaaningen (1996), Bijleveld & Van der Bunt (2003) en Elffers & De Jong (2004) toont het belang van mediabedrijven aan voor de veiligheidsbeleving van burgers. Dit gevoel hangt volgens hen samen omwille van twee redenen. Allereerst dat beleid rondom veiligheid en criminaliteit grotendeels afhangt van de perceptie van de inwoners van een stad en minder van de daadwerkelijke criminaliteit. Dit komt in de inleiding van dit onderzoek ook duidelijk naar voren wanneer wordt geschreven over nieuw beleid rondom straatintimidatie. Maar daarnaast heeft de manier hoe media over gebeurtenissen berichten invloed op het onveiligheidsgevoel. Dit zorgt er op een negatieve manier voor dat dit gevoel sterker wordt (Van Gestel, 2006, p. 12). Berichten over criminaliteit kunnen angst aanjagen, ook al is niet (per se) de bedoeling. Elffers & De Jong (2004) zagen de correlatie tussen media en onveiligheidsgevoelens in hun kwalitatieve onderzoek waarin zij buurtbewoners van vier probleemwijken in twee middelgrote steden bevroegen via focusgroepen. In alle gesprekken kwam naar voren dat de media het gevoel

van onveiligheid versterken (Elffers & De Jong, 2004, p. 33-34).

Alhoewel er op lokaal niveau verbanden te vinden zijn tussen de inzet van media en veiligheidsbeleving, is dit landelijk niet terug te zien (Elffers & De Jong, 2004, p. 16).

Conclusie

Wanneer er minder criminaliteit in een stad is, betekent dit niet dat het gevoel van veiligheid ook toeneemt. Beleid wordt aangepast aan de subjectieve veiligheid (hoe mensen het ervaren) en niet aan de objectieve vorm (de daadwerkelijke cijfers). Het gevoel van veiligheid hangt samen met de factoren die in 3.1.2 besproken zijn, maar volgens de studies van Van Swaaningen (1996), Bijleveld & Van der Bunt (2003) en Elffers & De Jong (2004) wordt dit gevoel daarnaast ook beïnvloed door de berichtgeving van mediabedrijven. Wanneer er veel wordt bericht heeft dit een negatief gevolg. Dit effect is op landelijk niveau alleen niet concreet terug te vinden.

Algehele conclusie

Veiligheidsbeleving betreft de manier waarop personen alle percepties, gedachten en emoties rondom veiligheid in hun leefomgeving beleven. Dit is de term die dit onderzoek hanteert. Het is namelijk een moeilijk te definiëren term. Het gevoel van veiligheid is onder te verdelen in drie dimensies (besproken in 3.1.1). Zowel fysieke als sociale factoren bepalen het gevoel van onveiligheid dat bestaat. Die laatste factoren bestaan op algemeen en persoonlijk niveau. Hoe veilig mensen zich voelen heeft niet altijd te maken met hoge criminaliteitscijfers. Dit hangt ook samen met de rol van de media bijvoorbeeld. In Leiden was er met name in de jaren '80 een criminaliteitsgolf die door de beperkte politiecapaciteiten moeilijk binnen de perken bleef. Tussen 1960 en 2000 zat Leiden vaker boven dan onder het Nederlands misdaadgemiddelde. Met name tussen 1965-1971 was dit verschil te zien. De soorten criminaliteit liepen uiteen, van diefstal in de vroegere jaren tot zedenzaken (jaren '70) en moord in de jaren '90.

3.2 Framing-analyse

De focus ligt in de hoofdvraag van dit onderzoek op het analyseren van berichtgeving rondom criminaliteit in lokale Leidse nieuwsmedia. Om deze nieuwsberichten te kunnen onderzoeken, moet de informatie over de Leidse geschiedenis (uitgewerkt in hoofdstuk 2) en de theorie over veiligheidsbeleving (3.1) worden samengevoegd. Dit gebeurt door middel van framing. Deze onderzoeksmethode spitst zich toe op hoe mensen nieuws tot zich nemen. Het zorgt er daarnaast voor dat duidelijk wordt hoe personen informatie over bepaalde situaties en gebeurtenissen interpreteren en welke rol hierin is weggelegd voor diegenen die de nieuwsberichten construeren. Allereerst wordt in 3.2.1 algemene theorie gegeven over de betekenis van framing, vervolgens wordt in 3.2.2 ingegaan op nieuwsframes en hoe deze geïnterpreteerd kunnen worden. Als laatste wordt in 3.2.3 een theorie gekozen die centraal komt te staan bij het analyseren van de resultaten in een verder stadium van dit onderzoek.

3.2.1 Framingtheorie

“Het concept framing gaat uit van de idee dat gebeurtenissen, personen of kwesties betekenis krijgen door het frame of de invalshoek van waaruit ze in een tekst worden belicht” (Van Gorp, 2010, p. 13). Ook biedt framing een manier om de kracht van een tekst te beschrijven en tegelijkertijd invloed uit te oefenen op de lezer (Entman, 1993, p. 52).

Framing heeft in het dagelijks leven veel verschillende vormen die het aan kan nemen (Goffmann, 1974). Er is niet een gemeenschappelijke definitie van framing. Met name de framing van nieuws is moeilijk te omschrijven. Het beste is om de relatie tussen de verschillende concepten en theorieën die al bestaan te onderzoeken (Brüggeman & D'Angelo, 2018, p. 91). Chong & Druckman (2007) typeren framing als “a process by which people develop a particular conceptualization of an issue or reorient their thinking about an issue” (p. 104).

Alhoewel de eigenschappen van framing wel grotendeels overeenkomen, zijn er ook steeds meer nieuwe mogelijkheden voor framing-onderzoek. Zo zijn er diverse onderdelen die nog teveel op de achtergrond blijven, zoals non-verbale visuele signalen die via framing worden overgebracht. Hiermee moet worden gedacht aan een vorm van framing via foto's of andere afbeeldingen die bewerkt of op een andere manier gemanipuleerd zijn. Hierdoor laten deze visuele uitingen precies zien wat de maker beoogt. Met de digitale samenleving van tegenwoordig is dit een belangrijke nieuwe invalshoek (Scheufele & Iyengar, 2014, p. 2).

Framing is dus een kant die gekozen wordt in het vertellen van een bepaald verhaal. Met als doel de lezer te overtuigen van ditzelfde denken. Dit is vaak effectief, omdat er geen kennis wordt gemaakt met de mogelijke andere kanten van het verhaal. Een nieuwsbericht laat zo "some aspects of perceived reality" zien (Houston, Pfefferbaum & Rosenholtz, 2012, p. 608). Er ontstaat geen totaal beeld van een situatie (Entman, 1993, p. 54). Bepaalde aspecten van de werkelijkheid worden naar de achtergrond gedreven. Framing heeft daarom een selectieve functie: "A framing effect is the influence a news frame has on an individual's framing of issues" (Lecheler & De Vreese, 2016, p. 6). Daarnaast zijn geframede elementen de onderdelen die het eerst in het oog springen (Houston, Pfefferbaum & Rosenholtz, 2012, p. 608).

Door dit alles lijken frames een machtig middel om personen te overtuigen. Hoeveel macht frames precies hebben is afhankelijk van communicatie en de verschillende locaties waar frames kunnen worden ingezet (Tannen, 1993, p. 3). Maar hiernaast heeft framing ook positieve effecten. Framing biedt een manier om informatie logisch in te delen. Voor de lezer zorgt dit ervoor dat informatie efficiënt en makkelijker te verwerken wordt (Lecheler & De Vreese, 2016, p. 6).

Conclusie

Framing betreft een bepaalde invalshoek van waaruit een tekst of afbeelding wordt gepresenteerd. Op deze manier wordt een eenzijdig beeld van een situatie gegeven, maar dit beeld is hierdoor vaak wel heel overtuigend. Een ander voordeel van framing is dat de informatie overzichtelijk en hierdoor beter te verwerken wordt. Er zijn genoeg begrippen en theoretische modellen afkomstig uit studies beschikbaar om frames te analyseren, maar ook voor het analyseren van visuele uitingen waarin frames zijn gebruikt.

3.2.2 Nieuwsframes identificeren

Waaruit kun je opmaken dat er sprake is van een bepaald frame? En hoe is een frame te herkennen? Er zijn bepaalde patronen waaraan je frames kunt herkennen. Dit zijn trefwoorden, afbeeldingen die stereotyperend zijn of stukken tekst die zo opgebouwd zijn dat ze bepaalde feiten of een oordeel van de schrijver versterkt laten overkomen (Entman, 1993, p. 52).

Om nieuwsframes te identificeren zijn er een aantal typische plaatsen in een artikel waarin er ruimte is voor een frame en waar deze dan ook vaker voorkomen. Zo zijn er elf locaties in een tekst waar nieuwsframes uit geïdentificeerd kunnen worden. Dit komt voort uit de theorie van Tankard (2001). De lijst bestaat uit: koppen (1), onderkoppen (2), foto's (3), fotobijschriften (4), inleidingen (5), bronnenverzameling (6), quotes in de tekst (7), grote quotes tussen de alinea's door die de aandacht trekken (8), logo's (9), statistieken en grafieken (10) en slotverklaringen en paragrafen (11) (De Vreese, 2005, p. 54). Deze elf plaatsen zijn in te delen naar vier categorieën of structuren in het nieuwsdiscours. Namelijk: de *syntactische structuur* die de relatie tussen woorden weergeeft, de *scriptstructuur* die kijkt of de vorm overeenkomt, de *thematische structuur* die beoordeelt of de plaatsen hetzelfde thema hebben en de *retorische structuur* die aantoont of de gebruikte argumenten overeenkomen (Pan & Kosicki, 1993, p. 59).

Verschillende studies erkennen dat frames tekstuele of visuele elementen in een artikel zijn die zich onderscheiden van de belangrijkste feitelijkheden in een stuk. Ze zijn door de afwijkende

inhoudelijke vorm gemakkelijk te vinden (Pan & Kosicki, 1993, p. 59; Price et al., 1997, p. 482; d'Angelo, 2002, p. 873). Zo zijn er twee vormen bij het classificeren van nieuwsframes: het *equivalency frame* en het *emphasis frame*. In het *equivalency* of gelijkwaardigheidsframe, is de inhoud vergelijkbaar met de boodschap van het verhaal, maar wordt het alleen anders geformuleerd. *Emphasis* of nadruksframe, lijkt meer op echte journalistieke berichtgeving en werpt een relevante blik op een kwestie, maar dat wordt door het frame dus wel eenzijdig belicht. Op die laatste groep frames wordt het meeste onderzoek gebaseerd. De nadruksframes zijn dan ook weer opgedeeld in twee soorten: *issue-specific*, frames die worden ingezet voor een specifiek probleem en *generic frames*, frames die voor verschillende onderwerpen kunnen worden gebruikt (Lecheler & De Vreese, 2016, p. 6).

Conclusie

Er zijn verschillende manieren om nieuwsframes te identificeren. Namelijk door te kijken naar populaire locaties voor frames in een tekst en deze in te delen naar de categorie waarbinnen dit frame zich voordoet. Maar ook zijn er twee mogelijkheden voor het classificeren van nieuwsframes. Al deze theorieën zullen in dit onderzoek worden gebruikt om frames op te sporen.

3.2.3 Framingmatrix

Kenmerken van framing, evenals hoe frames kunnen worden herkend, worden bij deze studie meegenomen voor het vaststellen van frames in nieuwsberichten over criminaliteit in lokale media ten tijde van de Leidse stadsvernieuwing. De framingtheorie van de Belgische onderzoeker Baldwin Van Gorp (2004, 2005, 2006) en de door hem opgezette matrix, zal als middel worden gebruikt om frames te analyseren en interpreteren.

In het kort behelst de studie de functies van een frame specifiek voor kwesties rondom asielbeleid. Zo onderscheidde Van Gorp (2005) twee dominante frames over dit onderwerp: het frame van indringer en het frame van slachtoffer. Hij onderzocht hoe vaak deze frames voorkwamen in Belgische nieuwsmedia. Hiervoor analyseerde hij vier Vlaamse kranten en vier kranten uit Wallonië met in totaal 1489 nieuwsberichten over asiel. De methodologische impact was hierbij de vraag hoe deze frames kunnen worden herkend en hoe ze worden gedefinieerd, los van de mening van de onderzoeker (p. 489-490).

Daarnaast kwam Entman (1993) in zijn studie tot vier hoofdfuncties van frames: een probleem definiëren, een veroorzaker aanwijzen, een moreel oordeel vellen en een oplossing voor het probleem aanreiken (p. 52).

In het onderzoek worden twee begrippen onderscheiden die van belang zijn voor het in kaart brengen van de functies van een frame. Allereerst het begrip *reasoning devices*. Dit zijn onderdelen van een frame die verwijzen naar de functie van het frame. Deze functie is niet heel gedetailleerd leesbaar of zichtbaar in het frame, maar er moet uit op te maken vallen dat het met elkaar verband houdt (Van Gorp, 2006, p. 51). Vervolgens zijn er ook *framing devices*. Deze onderdelen zijn wel letterlijk in een frame terug te vinden. Namelijk in metaforen, specifieke woorden, typische beschrijvingen, stereotype afbeeldingen (zoals ook in 2.3.2 beschreven wordt) (Entman, 1993, p. 52). Framing devices worden dus bewust of onbewust gebruikt door de maker van een frame. De *reasoning devices* volgen hierop, zij worden namelijk door de lezer van een bericht ingevuld. Je hersenen leggen namelijk altijd verbanden tussen het een en het ander. Zodoende heeft een frame dus invloed op hoe personen informatie verwerken. Het zal ervoor zorgen dat je brein op zoek gaat naar het grotere geheel (Gagestein & Mes, 2018, p. 5).

In zijn studie naar de frames rondom asielbeleid, gebruikte Van Gorp (2005) een matrix met de twee onderscheiden frames en representatieve argumenten, zoals hierboven toegelicht. In Figuur 1 staat het voorbeeld dat Van Gorp gebruikte in zijn studie en waar dit onderzoek in het methode en resultatenhoofdstuk een eigen invulling aan wil geven.

Table 1 Frame matrix for the asylum issue with their representative reasoning and framing devices

	Type of asylum-seeker	Role of asylum-seeker	Problem definition	Problem source	Responsibility	Policy solution	Moral and emotional basis	Metaphor/stereotype	Lexical choices	Visuals
Victim-frame	Refugees according to a broad interpretation of the definition of the UNHCR (1)	Passive / people in need of help (2) and people who frequently fall into the hands of human traffickers (3)	How to receive refugees who are victims of persecution and other kinds of harm (4) and who are forced to leave their country? (1)	Violence, persecution, poverty (5) and the gap between rich and poor countries (6)	Borne by democratic countries (on the basis of e.g. the Geneva Convention) (6)	A humane (7) and a flexibly, cautiously and effectively applied (8) asylum policy	The moral duty to help people in affliction (9). Emotion: compassion (10)	Metaphors: shelter (11), hunting (12), fortress Europe (13), gate (14). Stereotype: helpless and anxious victim (15)	'The enemy is waiting in the homeland'; 'returning home = death' (16). Terminology: refugee (17), documentation (18)	Families with children (15); pictures that represent distress, fear and misery (10)
Intruder-frame	The would-be asylum-seeker who abuses the right to seek asylum (A)	Active / adventurer or criminal who resorts to illicit practices (B) and makes a deal with human smugglers (C)	How to stop people who form a threat to 'our' culture, achievements and social services (D)?	A lax asylum and deportation policy (E)	Borne by policy-makers and the asylum-seekers themselves (F)	Deportation of asylum-seekers and a discourse oriented towards discouragement (G)	Protect the interests of the native people (H). Emotion: xenophobia; aversion to (I) and distrust of (J) strangers	Metaphors: flood (K), garbage (L). Stereotype: the dangerous stranger (M)	'The degeneration of the neighbourhood' (N); 'Belgium can't be the world's Public Centre for Social Welfare' (O). Terminology: [would-be] asylum-seeker (P)	A batch of asylum-seekers (K), especially single men

Figuur 1: Voorbeeld van een framingmatrix (Van Gorp, 2005).

Conclusie

Voor het verwerken van frames die uit dit onderzoek naar voren komen wordt gebruikgemaakt van de framingmatrix van Baldwin Van Gorp (2005). Zo worden soorten frames onderscheiden, maar ook argumenten voor het gebruik van een frame en reasoning en framing devices: begrippen die de functies van een frame in beeld brengen.

Algehele conclusie

Framing is kort en algemeen gezegd een theorie die gebaseerd is op het idee dat mensen door bepaalde aspecten van een kwestie te belichten een bepaalde interpretatie van deze kwestie communiceren. Het doel is regelmatig om te overtuigen, maar frames helpen ook om kwesties te begrijpen. Om frames op te sporen zijn er verschillende manieren. Bijvoorbeeld door te kijken naar de locaties waar frames zich voornamelijk voordoen in een tekst, zoals een kop of een quote. Vervolgens kunnen de frames aan de hand van deze plaats geclassificeerd worden. In dit onderzoek is gekozen voor de framingmatrix van Van Gorp (2005) om de gevonden frames, argumentatie en functie van het frame in te verwerken.

4. Methode

Om een antwoord op de hoofdvraag te formuleren wordt in dit onderzoek gebruikgemaakt van een kwalitatieve inhoudsanalyse. In paragraaf 4.1 wordt deze methode uitgelegd en de keuze hiervoor toegelicht. Vervolgens wordt in 4.2 aangetoond hoe de dataselectie tot stand is gekomen en wordt een coderingsopzet geschetst. In 4.3 wordt ingezoomd op de betrouwbaarheid, validiteit en representativiteit van het onderzoek.

4.1 Kwalitatieve inhoudsanalyse

In deze studie zullen nieuwsberichten worden geanalyseerd aan de hand van frames. Om dit op de juiste manier uit te voeren, wordt kwalitatieve inhoudsanalyse als basismethode gebruikt. In deze paragraaf zal worden uitgelegd wat een kwalitatieve inhoudsanalyse inhoudt, waarom gekozen is voor deze methode en specifiek, hoe deze methode wordt toegepast in dit onderzoek.

Inhoudsanalyse is de manier om inhoud van media te analyseren. Het gaat dus puur en alleen over wat er inhoudelijk waarneembaar is en niet hoe de inhoud tot stand kwam of hoe deze inhoud wordt ervaren (Koetsenruijter & Van Hout, 2018, p. 130).

Er zijn twee vormen van inhoudsanalyse: *kwantitatieve* en *kwalitatieve inhoudsanalyse*. De kwantitatieve methode onderzoekt op het niveau van aantallen, verhoudingen en verbanden van de onderzoeksobjecten. Het kan zodoende uitspraken doen waarin uitspraken als 'komt vaker voor' en percentages worden genoemd. Een kwalitatieve inhoudsanalyse focust zich juist veel meer op mogelijke oorzaken voor een probleem of verschijnsel en onderscheidt categorieën. Daarnaast laat de onderzoeksvraag van een kwalitatieve analyse vaak meer ruimte voor interpretatie, terwijl bij een kwantitatieve analyse de verschillen vaker eerder duidelijk en simpel te zien zijn (Koetsenruijter & Van Hout, 2018, p. 131).

In deze studie is gekozen voor een kwalitatieve inhoudsanalyse. Er wordt namelijk gezocht naar thema's rondom criminaliteit en veiligheid en veiligheidsbeleving in Leiden ten tijde van de stadsvernieuwing. Via het analyseren van artikelen wordt onderzocht of kranten gebruikmaken van terugkerende denkkaders (frames) en welke dit dan zijn.

De algehele keuze voor de methode inhoudsanalyse kwam tot stand aan de hand van de eigenschappen van deze benadering. De methode wil de keuzes van media in beeld brengen. Welke standpunten nemen zij in? En is dit bij vergelijkbare kranten anders of hetzelfde? Aan de hand van dit soort kwesties en vragen die centraal staan in de inhoudsanalyse kan naar de oorzaak hiervan worden gezocht.

Maar ook omdat op deze manier indirect kan worden onderzocht welke rol nieuwsmedia spelen in het gevoel van veiligheid dat mensen ervaren. En of het *maatschappelijk discours* wordt bepaald door hoe er invulling wordt gegeven aan nieuwsberichten. In combinatie met de theorie rondom framing (hoofdstuk 2.3) die aantoont dat er aandacht voor het onderwerp is (*agenda-setting*) (Koetsenruijter & Van Hout, 2018, p. 135).

Onderzoek van Pleijter (2004) maakt onderscheid tussen drie vormen van context waar inhoudsanalyse antwoord op kan geven. Zo kijkt hij in zijn studie naar de context van de zender, de ontvanger en de boodschap. Bij de zender gaat het om waar, in het geval van dit onderzoek, nieuwsberichten vandaan komen. Het gaat hierbij dus om uitspraken van journalisten en breder het medium waarvoor zij werken en soms ook weer het concern dat hierboven staat. Bij de ontvanger staat centraal hoe deze nieuwsberichten worden ontvangen door de lezer. De context van de boodschap bekijkt de nieuwsberichten nader, op inhoudelijk niveau (p. 10-11).

In deze studie wordt voornamelijk de context van de boodschap onderzocht en dus het beeld dat media willen dat de ontvanger bij een nieuwsbericht heeft.

Conclusie

In dit onderzoek wordt gebruikgemaakt van een kwalitatieve inhoudsanalyse. Inhoudsanalyse analyseert de inhoud van media. De kwalitatieve vorm gaat over het vinden van oorzakelijke verbanden en focust zich op categorieën en niet op aantallen en verhoudingen, zoals bij kwantitatief onderzoek. Er is voor een kwalitatief onderzoek gekozen, omdat naar oorzaken en thema's wordt gezocht die wel of niet zorgden voor aandacht voor veiligheidsbeleving. Daarnaast om de keuzes van media in beeld te brengen en te achterhalen welke rol zij spelen in het veiligheidsgevoel. De context van de boodschap staat centraal.

4.2 Dataselectie en coderingsopzet

Het belangrijkste onderdeel van het onderzoek zijn de nieuwsberichten die geanalyseerd worden aan de hand van de kwalitatieve inhoudsanalyse. Deze nieuwsberichten vormen de data van deze studie, ofwel het *corpus* (Koetsenruijter & Van Hout, 2018, p. 146). In dit hoofdstuk zullen daarom alle onderdelen van de dataselectie worden toegelicht. Van de keuze voor bepaalde kranten als onderzoeksobject, de tijdsperiode van onderzoek tot het corpus, de manieren van coderen en het codeboek dat hieruit voortkomt.

Geanalyseerde kranten

De berichten die geanalyseerd worden, zijn afkomstig van drie Leidse kranten, namelijk: de Leidse Courant, de Nieuwe Leidsche Courant en het Leidsch Dagblad. Er is gekozen voor de Leidse Courant, omdat dit naast het Leidsch Dagblad de enige krant in Leiden was die tussen 1960 en 1993 actief was en zich specifiek en alleen toespitste op de sleutelstad. Daarnaast is het Leidsch Dagblad toegevoegd, omdat deze krant vandaag de dag de grootste oplage in Leiden heeft en als enige medium in de stad nog papieren edities heeft. Ook werd de Leidse Courant in 1992 opgeheven waardoor de krant na deze tijd niet meer als onderzoeksobject kan fungeren.

Vanuit het Erfgoed Leiden en omstreken is een online database opgezet waarin alle krantenartikelen van 1820 tot 2006 gemakkelijk teruggevonden kunnen worden. Zo kun je zoeken op specifieke trefwoorden en een periode invoeren (Erfgoed Leiden en Omstreken, 2006). Het grootste gedeelte van de artikelen is afkomstig uit de Leidse Courant. Nog een reden waarom deze krant en haar artikelen de helft van het corpus van dit onderzoek behelzen.

Onderzoekperiode

Er is bij dit onderzoek gekozen voor een tijdspanne van veertig jaar. Al deze jaren zullen worden meegenomen in de zoektocht naar berichten die gaan over criminaliteit en in het bijzonder de berichten die een direct verband vormen met veiligheid en/of veiligheidsbeleving. Er is gekozen voor de jaren tussen 1960 en 2000. De Leidse stadsvernieuwing vond grofweg plaats vanaf de jaren '60 tot en met de '90. Door de berichten vanaf 1960 tot 2000 te onderzoeken kan een eventueel verschil in berichtgeving voor en na de stadsvernieuwing worden gevonden.

Corpus

Een goed onderzoek is afhankelijk van het corpus. In het geval van dit onderzoek betreft dit de verzameling nieuwsberichten over criminaliteit tussen 1960 en 2000 afkomstig uit de hierboven uitgelichte kranten. De onderzoekseenheid voor het corpus betreft verschillende trefwoorden die betrekking hebben op de onderzoeksvraag. Centraal staat een combinatie van de woorden 'criminaliteit' of 'misdaad' en 'veiligheid' of 'veiligheidsbeweging' in de zoekopdracht (Luo, 2021). Wanneer in de eerder benoemde databank in de periode 1960-2000 wordt gezocht op het woord 'criminaliteit' in combinatie met 'veiligheid' in de desbetreffende kranten, komen er 1.202 berichten

naar voren. 329 van de Leidse Courant, 766 van het Leidsch Dagblad en 106 van de Nieuwe Leidsche Courant (Erfgoed Leiden en Omstreken, 2006). Om te beginnen zullen 400 berichten worden geanalyseerd. Van elk decennium en elke krant een aantal berichten, verdeeld naar de verhouding berichten in die periode. Hieronder een overzicht van het aantal berichten per decennium en per krant.

Decennium	Totaal aantal berichten	Leidse Courant (1960-1992)	Leidsch Dagblad	Nieuwe Leidsche Courant (1960-1980)
1960-1970	42	14	16	12
1970-1980	194	52	48	94
1980-1990	418	207	211	-
1990-2000	548	57	491	-
Hele periode	1.202	330	766	106

Tabel 1: Voorbeeld van het aantal nieuwsberichten in de Leidse Courant en het Leidsch Dagblad tussen 1960-2000 met 'criminaliteit' en 'veiligheid' als trefwoorden in de zoekfunctie (Erfgoed Leiden en Omstreken, 2006).

Mochten zich binnen dit corpus steeds totaal verschillende conclusies en nieuwe inzichten voordoen, dan wordt het corpus vergroot en wordt doorgedaan met het onderzoeken van nieuwsberichten tot *datasaturatie* optreedt. Dit betreft het feit wanneer de analyse van nieuw materiaal overeenkomt met de reeds aanwezige inzichten van het onderzoek en geen nieuwe informatie meer oplevert. Er is een punt van verzadiging in data bereikt. Dit kan zich ook eerder voordoen dan het totaal aantal berichten wat nu is vastgesteld (Baarda et al., 2021, p. 46).

Codeboek

De berichten die geanalyseerd worden, moeten worden ingedeeld in categorieën. Het onderwerp van dit onderzoek is framing van criminaliteit in Leidse media ten tijde van de stadsvernieuwing en specifiek welke artikelen er bestaan over misdaad en veiligheidsbeleving in drie Leidse kranten. Door artikelen globaal te lezen wordt al snel duidelijk wat de hoofdgedachte van een tekst is. Wanneer meer teksten worden gelezen en vergelijkbare woorden of typering meerere keren naar voren komen, heb je te maken met een categorie. Voor dit onderzoek zijn de categorieën conceptueel van aard. Het gaat niet om objectieve, maar om subjectieve eigenschappen. Aan elke tekst kun je een label of *code* ophangen en je hebt een variabele voor het onderzoek. Dit alles bij elkaar wordt het codeboek genoemd. Tijdens het verzamelen en doorlezen van de data zal een codeboek tot stand komen (Koetsenruijter & Van Hout, 2018, p. 149).

Coderingsvormen en matrix

Voor het opstellen van een codeboek en om te bepalen welke categorieën welke codes of labels krijgen, zal moeten worden gecodeerd. Dit gebeurt op drie verschillende manieren. Deze vormen van coderen spelen zich in volgorde achter elkaar af. Maar het is ook een *iteratief proces*, waarin je heen en weer beweegt tussen fases en deze handelingen ook herhaalt. De vormen van coderen zijn: open, axiaal en selectief coderen (Koetsenruijter & Van Hout, 2018, p. 151).

Bij open coderen geef je zoals in de alinea over het codeboek hierboven ook te lezen is, wordt een label aan een tekstfragment toegekend. Deze code geeft per nieuwsbericht aan wat het hoofdthema is. Dit gebeurt door de tekst op zins- en woordniveaus te labelen. Hierbij staan framing devices centraal, dit zijn terugkerende metaforen en woordkeuzes die typerend zijn voor een bepaald frame.

Vervolgens staat bij axiaal coderen het aan elkaar verbinden van de open codes centraal. De codes worden vergeleken en de codes die een overeenkomend thema of een vergelijkbare invalshoek hebben worden zodoende samengevoegd. Soms past een code bij verschillende thema's. De thema's kunnen ook altijd nog aangevuld of aangepast worden, afhankelijk van de inhoud van de berichten

die nog gecodeerd worden (Van Gorp, 2007, p. 16-17).

Ten slotte volgt het selectief coderen. In de axiale fase zijn van de open codes axiale codes gemaakt. Zo zijn er hoofdthema's die je in het selectief coderen gebruikt om verbanden te leggen en theorieën op te bouwen (Koetsenruijter & Van Hout, 2018, p. 152-153). In het geval van dit onderzoek kunnen door middel van de hoofdcategorieën uitspraken worden gedaan over de algemene indruk in berichtgeving over criminaliteit voor, tijdens en na de Leidse stadsvernieuwing. Het gaat er dus om hoe een artikel bericht over criminaliteit en veiligheid(sbeleving) en welke houding het stuk inneemt ten opzichte van deze kernwoorden. Hieruit komen frames tot stand. Aan de hand van deze frames kunnen verschuivingen in de berichtgeving in kaart worden gebracht. Zo wordt zichtbaar of er per krant eventueel een verschil is in hoe zij over criminaliteit berichten, of er per periode een verschil is en of er misschien ook wel verschillen zijn tussen een periode en een krant (Dingemane, 2017).

De framingmatrix van Van Gorp (2005), uitgelegd in hoofdstuk 3.3.2, vormt het instrument waarmee de selectieve codes die voortkomen uit de framingtheorie in worden verwerkt.

Conclusie

De dataselectie van dit onderzoek bestaat uit nieuwsberichten tussen 1960-2000 in de Leidse Courant en het Leidsch Dagblad. Er wordt via een koppel zoekwoorden als 'criminaliteit' en 'veiligheid' gezocht naar berichten die geanalyseerd kunnen worden. Hier worden allereerst 400 berichten van geanalyseerd, maar dit is afhankelijk van *datasaturatie*: het analyseren van berichten stopt wanneer er geen nieuwe inzichten meer ontstaan. Dit kan voor de 400 berichten zijn of daarna. In dat laatste geval worden er zoveel berichten bekeken als nodig is. De teksten worden open, axiaal en selectief gecodeerd, waarna ze in de framingmatrix van Van Gorp (2005) worden verwerkt.

4.3 Betrouwbaarheid, validiteit en representativiteit

Bij het uitvoeren van een kwalitatieve inhoudsanalyse kan het soms moeilijk zijn om de betrouwbaarheid van een onderzoek te waarborgen. Zo zijn er verschillende onderdelen in het proces waarin de onderzoeker keuzes moet maken. En ook al zijn deze keuzes onderbouwd met veel verschillende en relevante studies, nog steeds is er inbreng van een persoon en zou het sneller subjectief kunnen zijn. Veel meer dan bij de kwantitatieve versie van inhoudsanalyse (Koetsenruijter & Van Hout, 2018, p. 150). In deze paragraaf wordt toegelicht hoe dit onderzoek toch betrouwbaar is en daarnaast hoe de validiteit en representativiteit wordt gewaarborgd.

Betrouwbaarheid

De betrouwbaarheid van een studie omschrijft of datgene wat de onderzoeker meet en de data die hij of zij gebruikt, bij een volgend onderzoek onder dezelfde omstandigheden, dezelfde uitkomsten geven. Hiermee moet worden aangetoond dat de resultaten niet op toeval berusten en dus betrouwbaar zijn.

In het geval van dit onderzoek aan de hand van kwalitatieve inhoudsanalyse, worden nieuwsberichten gebruikt die ook bij een volgend onderzoek gebruikt kunnen worden. Deze artikelen zijn voor iedereen makkelijk online verkrijgbaar. Daarnaast wordt de betrouwbaarheid vergroot door naar datasaturatie te streven. Er is pas genoeg data verzameld wanneer de gegevens geen nieuwe inzichten meer bieden, maar enkel aansluiten bij reeds bestaande conclusies.

Aan de andere kant houdt de betrouwbaarheid van deze studie ook verband met de frames die worden gevonden en hoe geloofwaardig deze zijn. Hiervoor wordt rekening gehouden met hoe functioneel de frames zijn en hoe tot de keuze voor deze frames is gekomen. De betrouwbaarheid wordt gewaarborgd door de resultaten van de framinganalyse te noteren aan de hand van de theorie en matrix van Van Gorp (2005). In deze matrix worden de reasoning devices uitgelegd en manier om het probleem van het frame (als deze er is) op te lossen. Daarnaast worden de frames conceptueel

genoteerd (zie codeboek, 4.2), zodat de manier van denken in alle gevallen hetzelfde is, waardoor uitkomsten makkelijker vergeleken kunnen worden en de frames een totaalbeeld geven van de onderzochte situatie. Bij het meten van de betrouwbaarheid van dit onderzoek staat transparantie centraal. Dit wordt onder meer gewaarborgd door de reasoning devices, maar ook door letterlijke bevindingen te noteren. In dit geval zijn dat citaten uit de geanalyseerde nieuwsberichten (Van Gorp, 2007, p. 17).

Validiteit

Betrouwbaarheid van een onderzoek heeft ook te maken met de betrouwbaarheid van de instrumenten die een onderzoeker gebruikt. Alleen als een instrument meet wat hij moet meten is er sprake van betrouwbaarheid ofwel validiteit. Voor de validiteit van deze studie moet dus onderbouwd kunnen worden of een kwalitatieve inhoudsanalyse de goede methode is om berichtgeving over criminaliteit tussen 1960 en 2000 in beeld te krijgen en hier uitspraken over te kunnen doen. Maar ook of deze inhoudsanalyse wel goed in elkaar steekt.

Er zijn twee verschillende vormen van validiteit. De interne en externe validiteit. Bij interne validiteit wordt bepaald of er geen externe factoren in het spel zijn die een directe of indirecte invloed hebben op de resultaten van het onderzoek. Zoals in 3.1.4 naar voren komt bestaat er een verband tussen criminaliteit en veiligheidsgevoel. Maar wat onderzoek van Van Swaaningen (1996) en Bijleveld & Van der Bunt (2003) liet zien is dat hoe media over bepaalde voorvallen berichten, invloed heeft op het gevoel van veiligheid van burgers. Toch kan op basis hiervan niet worden gezegd dat via deze kwalitatieve inhoudsanalyse hard kan worden gemaakt dat de media voor een onveilig gevoel bij mensen zorgt. Dit heeft met veel meer factoren te maken die middels andere methoden, zoals interviews naar voren zouden kunnen komen. Er is in dit onderzoek expliciet gekozen voor inhoudsanalyse om de oorzakelijke verbanden tussen criminaliteit en veiligheidsbeleving in geschreven media te kunnen onderzoeken en om de validiteit te waarborgen worden dan ook geen uitspraken gedaan over de mate van veiligheidsbeleving die in de tijd rondom de stadsvernieuwing in Leiden werd ervaren. Andere factoren die van invloed kunnen zijn: dat de collectie berichten uit de drie gekozen kranten niet volledig is en er hierdoor geen totaal beeld van de situatie kan worden gegeven. Maar ook dat de omgeving en opvoeding van de onderzoeker van invloed kunnen zijn op hoe zij bepaalde subjectieve woorden die iets zeggen over criminaliteit opvat.

De externe validiteit betreft de generaliseerbaarheid van het onderzoek. Dus of de resultaten ook voor situaties buiten het onderzoek opgaan. Hierbij gaat het om of de analyse die is uitgevoerd bij de drie Leidse kranten bijvoorbeeld ook op andere nieuwsmedia uit dezelfde periode toe te passen is. Dit is zeker het geval wanneer het hierbij maar gaat om artikelen of vormen van media die uitgeschreven kunnen worden, omdat de analyse op woord- en zinsniveau onderzoekt. De geanalyseerde kranten in dit onderzoek hebben geen specifieke kenmerken waardoor de externe validiteit in het gedrang zou kunnen komen.

Representativiteit

De representativiteit van het onderzoek is in een kwalitatieve studie afhankelijk van de kwaliteit (de inhoud van het onderzoek) en niet van de kwantiteit (de hoeveelheid geanalyseerde berichten). In dit onderzoek wordt representativiteit gewaarborgd aan de hand van het geven van een totaalbeeld van de situatie. De analyse is dus pas representatief wanneer alle factoren of eigenschappen van de data die van belang en invloed zijn, naar voren komen in de analyse. In hoofdstuk 4.2 wordt daarom de keuze voor de drie kranten die gebruikt worden toegelicht en daarnaast hoe deze kranten en de berichten hierin een goede afspiegeling zijn in mening, houding en gedrag van het totaal aantal media in Leiden. Tussen 1960 en 2000 waren dit namelijk de grootste kranten met de nadruk enkel en alleen op Leiden. Daarnaast zijn alle nieuwsberichten van de kranten uit deze tijd terug te vinden in een gemakkelijk te raadplegen online archief. Het grootste gedeelte van dit archief is afkomstig uit

de Leidse Courant (Poortinga, z.d.).

Voor de volledigheid en omdat de eigenschappen en factoren van de data per krant kunnen verschillen, is er daarom ook voor gekozen om de kranten los van elkaar te onderzoeken. Zo kunnen dus eventueel uitspraken worden gedaan over onderlinge verschillen in de kranten wat betreft de berichtgeving over criminaliteit en de link met veiligheid en veiligheidsbeleving.

Conclusie

De betrouwbaarheid, validiteit en representativiteit wordt in deze kwalitatieve inhoudsanalyse op verschillende manieren gewaarborgd. Zo staat bij betrouwbaarheid transparantie, toegankelijkheid van de berichten en de invulling en gebruik van de framingmatrix centraal. Validiteit wordt zowel op intern als extern niveau gemeten. Bij interne validiteit worden eventuele bijkomende factoren ingecalculeerd en bij externe validiteit wordt gezorgd voor een generaliseerbare dataverzameling door de te analyseren berichten te verdelen naar de onderzoeksperiode. Het onderzoek is daarnaast representatief door de krantenkeuze die een totaalbeeld van de situatie geven.

Algehele conclusie

De methode van dit onderzoek betreft de kwalitatieve inhoudsanalyse. Hiermee wordt de inhoud van media geanalyseerd en op zoek gegaan naar frames die de begrippen veiligheid en criminaliteit kenmerken. De context van deze zoektermen staat centraal. Voor de methode is een dataselectie gemaakt van nieuwsberichten uit de periode 1960-2000 afkomstig uit drie kranten: de Leidse Courant, de Nieuwste Leidsche Courant en het Leidsch Dagblad. Door de zoekwoorden als 'criminaliteit' en 'veiligheid' te combineren wordt een aantal van 400 berichten geanalyseerd tot datasaturisatie optreedt. De uitkomsten worden open, axiaal en selectief gecodeerd, waarna ze in de framingmatrix van Van Gorp (2005) worden geplaatst. Er wordt rekening gehouden met betrouwbaarheid, validiteit en representativiteit van deze studie. Onder meer door transparant en toegankelijk te zijn en een generaliseerbare en totale dataverzameling te bieden.

5. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten uit de kwalitatieve inhoudsanalyse getoond en toegelicht. Voor deze analyse zijn 1.202 berichten uit drie verschillende lokale kranten in Leiden tussen 1960 en 2000 geanalyseerd aan de hand van de framingmatrix van Baldwin Van Gorp (2005). In de deelparagrafen worden achtereenvolgens de frames besproken die tijdens de analyse zijn aangetroffen. De nadruk ligt hierbij op de eigenschappen die elk frame heeft, de frequentie waarin de frames voorkwamen en er worden voorbeelden in de vorm van citaten aangehaald waarmee de verschillende frames inzichtelijk worden. De eerste paragraaf (5.1) gaat in op de algemene indruk van de resultaten van het onderzoek, los van het framegebruik.

Voor de inhoudsanalyse zijn alle artikelen gelezen en hierbij is de context waarin het woord 'veiligheid' of 'criminaliteit' voorkomt kort geparafraseerd in het resultatenoverzicht. De context van de trefwoorden in het artikel waren te herleiden naar vijf frames. Voor elk bericht is vastgesteld van wat voor schrijfgeneren er sprake is: nieuwsbericht, achtergrondartikel, interview en dergelijke. Hiermee kan worden geanalyseerd wat de frequentie van een bepaald frame is in een specifiek soort bericht (zie Tabel 2 voor een voorbeeld).

De resultaten zijn gecategoriseerd aan de hand van de vier verschillende onderzoeksdecennia tussen 1960 en 2000 en verdeeld naar de drie kranten die centraal staan in dit onderzoek: de Leidse Courant, de Nieuwe Leidsche Courant en het Leidsch Dagblad. Artikelen van de Nieuwe Leidsche Courant liepen tot 1980 en van de Leidse Courant tot en met 1992. Hierna zijn deze kranten opgeheven.

Van de ruim 1.200 berichten die zijn geanalyseerd, waren 474 artikelen geschikt voor het onderzoek. Bij het grootste deel van de berichten bleek er geen verband te bestaan tussen criminaliteit en veiligheid. Dit kon enerzijds zo zijn, omdat de woorden niet allebei voorkwamen in een bericht. Dit gebeurde ondanks dat in de zoekterm beide trefwoorden werden gebruikt. Maar ook wanneer de begrippen veiligheid en criminaliteit in een context gebruikt werden waarin niet werd ingegaan op de betekenis van de woorden. Deze kwamen dan voor in een naam of functie van een persoon of bijvoorbeeld in de beschrijving van een film.

Zowel criminaliteit als veiligheid moest voorkomen in hetzelfde bericht, omdat op deze manier frames konden worden ontdekt die golden voor de combinatie van veiligheid en criminaliteit en het eventuele verband tussen deze twee zaken.

Datum + bladzijde	Kop van het artikel	Context criminaliteit	Context veiligheid	Soort artikel	Frame
10 januari 1981, 7	NIET GESCHIKT				
12 juni 1981, 2	Paul: "Bezuinigen op de politie kan niet"	In slechte tijden stijgt de criminaliteit	Wij zorgen voor veiligheid op straat	Interview	Gevaar
25 mei 1983, 7	Messenverbod op Zeedijk	Omgeving wordt geteisterd door criminaliteit	Maatregel in het belang van openbare veiligheid	Nieuwsbericht	Cijfer
11 februari 1985, 6	'Krant bepaalt mede gevoel onveiligheid'	Slechts 1 op de 12 mensen praat over criminaliteit uit ervaring	Bestrijding van kleine criminaliteit	Nieuwsbericht	Nuance

Tabel 2: Een aantal resultaten van de inhoudsanalyse van 211 berichten van het Leidsch Dagblad tussen 1980 en 1990. Hiervan waren er 91 bruikbaar voor het onderzoek. Bij de andere berichten is de tekst: 'NIET GESCHIKT' genoteerd.

Vervolgens zijn de resultaten verwerkt in de framingmatrix van Baldwin Van Gorp (2005) die aan de ene kant uit *reasoning devices* bestaat en aan de andere kant uit *framing devices*. Onder de *reasoning devices* worden de eerste zeven onderdelen van de matrix verstaan. Dit zijn het type criminaliteit waarvoor dit frame geldt, welke rol criminaliteit en veiligheid hebben in dit frame, wat het probleem of situatie is die het frame aankaart en bijbehorende oplossingen, wie verantwoordelijk is voor het frame, waar de bron voor het frame vandaan komt en welke waarden en emoties centraal staan.

De overige twee punten zijn de *framing devices* en analyseren de artikelen op woordniveau: via metaforen en stereotypen en woordkeuzes. De framingmatrix is te vinden in Bijlage 1 en zal daarnaast uitgebreid worden behandeld in de verschillende paragrafen van dit hoofdstuk.

Tijdens de analyse zijn vijf verschillende frames ontdekt. Drie hiervan zullen in de volgende paragrafen in detail worden besproken aan de hand van voorbeelden. De andere twee zullen korter worden toegelicht. Hiervoor is gekozen omdat de twee frames in 5.2 en 5.3 allebei slechts in een geanalyseerd artikel gevonden zijn en daarom te klein zijn om breder te bespreken.

5.1 Algemene indruk

Los van de verschillende frames en in welke contexten deze voorkwamen, zijn er ook een aantal algemene tendensen geconstateerd wat betreft de geanalyseerde berichten in de Leidse kranten en de binding met de stad.

Zo zijn er weinig berichten over de eigen stad in combinatie met veiligheid en criminaliteit te vinden. Het aantal artikelen waarin Leiden besproken wordt is gering. Met name in de eerste twee decennia is er bijna geen nieuws over de stad of dat zich in de stad afspeelt. Veel vaker gaat het om berichten op nationaal en internationaal niveau. Dit heeft er natuurlijk ook mee te maken dat er in die tijd veel minder berichten zijn gevonden. De artikelen die er zijn hebben in de meeste gevallen een cijferframe en gaan over beleid rondom veiligheid en criminaliteit of nieuws over gevaarlijke situaties en ongelukken.

Door de vier decennia heen is er niet echt een omslag qua inhoudelijke berichtgeving over criminaliteit en veiligheid op te merken. In alle jaren blijven informerende nieuwsberichten over beleid de overhand houden.

De kranten op zichzelf staand tonen ook onderling geen grote veranderingen qua framing. De verdeling van de frames die gebruikt worden is eigenlijk overal praktisch hetzelfde.

Conclusie

Naast de frameanalyse zijn er ook een aantal algemene zaken die opvallen aan de onderzochte berichten. De berichten veranderen qua inhoud en gebruik van criminaliteit en veiligheid eigenlijk niet heel erg, ondanks de veranderingen in beleid. Daarnaast gaat maar een klein deel van de artikelen over Leiden zelf.

5.2 Anticipatieframe

Het anticipatieframe wil ervoor zorgen dat mensen zich gaan verweren tegen criminaliteit, maar dit gebeurt niet op een manier waardoor er angst gezaaid wordt, zoals bij het gevaarframe (zie 5.5) veelal het geval is. Het voorbeeld van een anticipatieframe is te zien in een bericht van het Leidsch Dagblad op 3 augustus 1994, wanneer zij bij een project over veiligheid op straat “aangeven hoe je kunt anticiperen op criminaliteit door op hulpmiddelen te wijzen en gedragstips te geven.”

5.3 Oplossingsframe

Er moeten ook oplossingen voor criminaliteit zijn die zorgen voor meer veiligheid en een beter veiligheidsgevoel, is de kern van het oplossingsframe. Volgens districtscommandant J. van den Ban van de rijkspolitie in Den Haag moet de politie hiervoor “meer worden betrokken bij het creëren van

nieuwbouwwijken". Dit zou "de veiligheid van spelende kinderen ten goede komen" en "kleine criminaliteit tegengaan" (Leidsch Dagblad, 30 november 1985). In eerste instantie lijkt het oplossingsframe misschien veel overeenkomsten te vertonen met de hierop volgende cijfer- (5.4) en gevaarframes (5.5). Maar doordat hierin niet een frame dominant is dan de ander is het oplossingsframe een middenweg voor artikelen met beide componenten.

5.4 Cijferframe

In het cijferframe hangt berichtgeving over criminaliteit en veiligheid samen met nieuws over beleidsveranderingen en statistieken en cijfers over criminaliteit. Het doel van het frame is het gevoel te geven dat de ontwikkelingen beheersbaar zijn en dat criminaliteit niet heel erg bedreigend is, omdat criminaliteit en veiligheid voortdurend worden gemeten. Omdat de criminaliteitscijfers bekend zijn, moet het ook kunnen verdwijnen. Dit frame wordt vooral gebruikt door overheden, overheidsinstellingen, gemeentes en politie en andere hulpverlenersorganisaties.

Op basis van de analyse kan worden gezegd dat dit het meest dominante frame is in de onderzochte berichten. In meer dan de helft van de artikelen hangt het gebruik van nieuws over criminaliteit en veiligheid samen met veranderingen op beleidsniveau of uitkomsten uit onderzoeken.

Wat betreft tekstuele uitingen bij dit frame, in veel artikelen met een cijferframe komt een zin voor waarin wordt gesproken over de huidige staat van de criminaliteit en veiligheid en met name in de vorm van 'daling of stijging van de criminaliteit'.

In een artikel waar Nederland steeds onveiliger dreigt te worden schrijft het Leidsch Dagblad op 16 december 1991: "Als de overheid geen afdoende maatregelen neemt, zullen vooral fraude, georganiseerde misdaad, geweld en milieucriminaliteit fors toenemen. De kleine criminaliteit zal met het huidige beleid echter stabiliseren of licht dalen." Deze cijfers zijn gebaseerd op het rapport 'Veiligheid en Politie: een beheersbare taak' van onderzoeksbureau McKinsey. Het voorbeeld toont hoe problemen rond criminaliteit zich voordoen, maar dat andere cijfers perspectief bieden. Een ander onderzoeksrapport van het Ministerie van Justitie in de Leidse Courant in de krant van 28 augustus 1978 een soortgelijk voorbeeld: "67 procent van alle Nederlandse horecaondernemingen heeft weleens te maken gehad met een of andere vorm van criminaliteit. De horecaondernemer loopt nog steeds een groot risico op criminaliteit, maar de criminaliteit is niet toegenomen."

In de Nieuwe Leidsche Courant op 2 oktober 1969 wordt gesproken over: "stijgende criminaliteit in Haarlemmermeer". Maar het College van Burgemeester en Wethouders: "Is erop bedacht niet alleen de sterkte van het politiekorps, maar ook de doelmatigheid van het dienstrooster van agenten te vergroten." Op 13 oktober 1973 doen journalisten van de Nieuwe Leidsche Courant een verslag van een Tweede Kamerdebat en horen hier meermaals: "De veiligheid neemt af, omdat de criminaliteit toeneemt. Minister Joop den Uyl "bestreed de motie als een beleidsstuk waarin het accent ligt op repressie in plaats van op het wegnemen van de maatschappelijke oorzaken van de criminaliteit."

In het Leidsch Dagblad wil de politieke partij DS'70 op 17 mei 1974 het politieapparaat uitbreiden om "verdere toeneming van de criminaliteit te voorkomen en veiligheid te bevorderen." In een rapport over veiligheid politie van de Leidse gemeente in het Leidsch Dagblad op 17 december 1991 wordt besproken dat de kleine criminaliteit is afgenomen en dat er nu een aanpak komt voor zwaardere criminaliteit."

Maar ook dat bepaalde veranderingen in de gemeente of beleid dat door de overheid wordt uitgevoerd voortkomen uit het idee om 'de criminaliteit te bestrijden door' of 'het gevoel van veiligheid bij de inwoners te vergroten via'. Hierbij gaat het veelvuldig over straatverlichting.

"Criminaliteit in de donkere uren tegengaan. Betere verlichting moet veiligheid bevorderen. Haarlemmerstraat blijft tot die tijd afgesloten voor verkeer. (Leidse Courant, 23 mei 1986).

Twee jaar later werd er in de Leidse Courant op 30 augustus 1988 gepleit voor een verbetering voor

de verlichting op fietspaden naar Leiden. “Verlichting moet gevoel van veiligheid geven en werkt als bestuurlijke preventie van veelvoorkomende criminaliteit.”

Cameratoezicht is een ander terugkerend thema voor bestrijding van criminaliteit. De Leidse Courant schrijft op 18 augustus 1987 over “een proef met omstreden camera’s door de burgemeester.” Maar: “Deze maatregelen dringen de kleine criminaliteit terug en vergroten de veiligheid in de stad”, stelt burgemeester Cees Goekoop.

Een artikel eerder, op 3 augustus 1987, gaf ook al aan dat de politie hiermee aan de slag wil gaan: Korpschef Hendrik Mostert “Burger het gevoel van veiligheid geven en preventief toezicht houden. Maar wel met de nodige waarborgen omkleed om de privacy van de burgers zoveel mogelijk te beschermen.”

De inzet van extra politieagenten op straat moet de criminaliteit doen afnemen. In de Leidse Courant van 2 mei 1986 staat een artikel over Korpschef Mostert die de gemeente om 20 extra agenten vraagt. Hiermee ligt de nadruk op: “Het belang van de grote invloed van politieagenten op de criminaliteit om hiermee een gevoel van veiligheid aan Leidse inwoners te geven.”

Een artikel over de Troonrede was in de jaren ’80 en ’90 een van de meest herkenbare berichten met een cijferframe. Ook hierin wordt ieder jaar in een iets andere constructie gesproken over criminaliteit die moet worden aangepakt, maar hoe de overheid daar wat aan gaat doen of hier al mee bezig is.

Enkele voorbeelden door de jaren heen: 16 september 1986 in het Leidsch Dagblad: “We moeten het tij van criminaliteit keren en veiligheid blijven waarborgen.”

20 september 1988 in de Leidse Courant: “Criminaliteit moet worden teruggebracht en we moeten zorgen voor een versterking van het gevoel van veiligheid.” En 18 september 1990 in diezelfde krant zegt Koningin Beatrix: “Criminaliteit moeten we tegengaan en veiligheid moet verzekerd blijven.”

Met name tussen 1980 en 1990 blijkt er veel via cijferframes gecommuniceerd te worden aan de lezer van de Leidse kranten. Er is veel aandacht voor veiligheid op straat en verschillende studies onderzoeken de criminaliteit, maar ook de veiligheidsbeleving. Dit komt overeen met de theorie uit hoofdstuk 2.4 over de sociale vernieuwing die eind jaren ’80 op gang komt en begin jaren ’90 haar hoogtepunt bereikt. Als er per krant geanalyseerd wordt is het aantal berichten waarin het cijferframe wordt gebruikt nagenoeg gelijk. Er is niet een krant die hier veel vaker gebruik van maakt.

Het cijferframe is het meest dominant in nieuwsberichten. Dit is enigszins logisch, gezien het grootste gedeelte van de geanalyseerde berichten nieuwsberichten waren. Maar deze nieuwsberichten hebben wel een overdaad aan cijferframes.

Conclusie

Het cijferframe is het meest dominante frame in de onderzochte artikelen. Berichtgeving met hierin cijfers van onderzoeken of beleidsveranderingen vormen het denkkader. Uitingen als ‘de criminaliteit bestrijden door’ en ‘het gevoel van veiligheid bij inwoners vergroten via’ komen veelvoudig voor en kenmerken dit frame. De piek tussen 1980 en 1990 is te verklaren aan de hand van de sociale vernieuwing.

5.5 Gevaarframe

Het gevaarframe wil aantonen dat criminaliteit een echt probleem is dat voor een negatieve veiligheidsbeleving zorgt. Alles wat in hun macht ligt zullen politici, politie en slachtofferorganisaties gebruiken om dit probleem te bestrijden. Met het frame willen zij de lezer waarschuwen voor de gevaren van criminaliteit voor de veiligheid.

Wanneer de resultaten van het onderzoek geanalyseerd worden, wordt duidelijk dat een gevaarframe in de meeste gevallen niet door de overheid of gemeentes worden gebruikt. Zij

communiceren vaker via een cijferframe en blijven dichter bij de feiten. Met name experts en betrokkenen willen het publiek waarschuwen. Veelal wordt door de journalisten die de artikelen schreven gesproken met onderzoekers van criminaliteit of stadsinrichters, maar ook politiefunctionarissen.

Waarschuwingen zijn er veelal voor de gevaren van drugscriminaliteit bijvoorbeeld. Leidsch Dagblad op 1 oktober 1981: “Er worden maatregelen genomen op de Amsterdamse Zeedijk om drugshandel en de daarbij horende criminaliteit keihard aan te pakken en zo de veiligheid in de wijk te herstellen.” Op 29 maart 1986 ziet Officier van Justitie A.J. Dek in het Leidsch Dagblad: “Drugsverslaafden als bron voor criminaliteit”. “We moeten grensoverschrijdende drugscriminaliteit bestrijden. Het vormt een bedreiging voor de interne veiligheid,” zei Amsterdams burgemeester Schelto Patijn in het Leidsch Dagblad op 19 april 1996.

In een bericht van het Leidsch Dagblad op 17 januari 1998 vindt CDA in Ter Aar: “Criminaliteit en drugs horen bij elkaar. De veiligheid in de gemeente is daarom alleen gediend bij veel meer politie en het sluiten van coffeeshops.”

Maar ook voor overvallen op winkels, tankstations geldautomaten wordt gewaarschuwd. J. van der Brink, voorzitter van de Nederlandse Bankiersvereniging in de Leidse Courant op 24 oktober 1970: “Veiligheid van ons personeel is in gevaar. Er ontstaat een goedkoop eiland voor de criminaliteit door steeds meer overvallen.” Medewerkers voelen zich ook niet veilig meer, blijkt uit een artikel van het Leidsch Dagblad van 2 september 1989. “Ik heb veel dagen dat ik bang ben dat er weer iets gebeurt,” zegt een postbeambte een jaar na de overval op een postkantoor in Amsterdam.

En de gevaren van specifieke plaatsen in Nederland, zoals de Amsterdamse Bijlmer die “zouden vragen om criminaliteit” en “ter voorkoming van criminaliteit kan beter heel de Bijlmer worden gesloopt” (Leidse Courant, 17 december 1987) volgens Evert Verhagen, projectmanager bij verschillende bouwprojecten rondom herinrichting. Hij schreef het boek Van Bijlmerpolder tot Amsterdam Zuidoost. Het Leidsch Dagblad gaat op 31 januari 1990 nog verder: “Bijlmer had niet gebouwd mogen worden.” Deze waarschuwingen zijn vaker loze uitspraken, dan dat er daadwerkelijk iets mee wordt gedaan. Het citaat uit de Leidse Courant is afkomstig van een Tweede Kamervoorstel, waar echter niets mee is gedaan. Het werd aangehaald in een vergadering.

In het decennium 1970-1980 is het gevaarframe het best vertegenwoordigd. Dit komt overeen met de grote toename van criminaliteit tussen 1960 en 1990 (Eysink Smeets & Vollaard, 2015), wat weer te maken had met de onvrede in die tijd over huisvesting van inwoners in Leiden (Broekema, 2016; Van Oosten, 2017), zoals in het theoretisch kader werd vastgesteld. Het is alleen niet zo dat het aantal berichten met gevaarframes afneemt naarmate de criminaliteit na 1990 minder wordt. Dit blijft ook na deze tijd aanwezig in de kranten.

Vaker gaat het bij berichten met een gevaarframe om achtergrondartikelen en interviews en minder om nieuwsberichten. Hierbij speelt opnieuw de subjectiviteit van deze berichten een rol. De context waarin een gevaarframe voorkomt is regelmatig dat de criminaliteit ‘hard moet worden aangepakt’ of ‘dring de criminaliteit terug’ en ‘de veiligheid is in gevaar’. Een aantal voorbeelden.

Burgemeester Harm Buiters van Groningen stelt in een achtergrondartikel in de Leidse Courant op 10 maart 1973 over de politieacademie en hoe hier wordt geleerd om te schieten om te doden: “Er is zeker een dodencommando tegen criminaliteit in de maak”. In de Leidse Courant van 15 mei 1974 zegt A.K. Mud, de voorzitter van de Nederlandse Politiebond ook: “Zwaardere straffen voor de bestrijding van zwaardere criminaliteit”, volgens het artikel zou dit namelijk preventief werken.

“Geweld zal met geweld moeten worden gekeerd, veiligheid is een groot goed” schrijft de Nieuwe Leidsche Courant op 13 mei 1974 naar aanleiding van uitspraken van minister Bas de Gaay Fortman van Binnenlandse Zaken. Bij steeds meer misdaden is er sprake van toenemend geweld en dit lijkt volgens het artikel de enige manier om het gevaar te stoppen.

In dezelfde krant staat op 28 september 1977: “Politieaanpak weet te weinig, de criminaliteit is

verhard en de veiligheid is daarmee in gevaar', aldus de voorzitter van de Nederlandse politiebond, Leen van der Linden naar aanleiding van de dood van een politieman tijdens een schietpartij in Utrecht dat in die tijd onlangs plaatsvond.

In een ingezonden brief in het Leidsch Dagblad van 22 augustus 1984 schrijft H.J. Peters uit Oegstgeest over het Oude Strijders Legioen (OSL), een groep oud-militairen uit het actieve verzet: "Criminaliteit wordt met de dag driester en vindingrijker. We moeten kwaadwillenden moed ontnemen om aanslagen op de vrijheid en veiligheid te plegen."

Een artikel van het Leidsch Dagblad van 4 augustus 1988 gaat in op de veiligheid in ziekenhuizen die volgens de veiligheidsfunctionaris Fred Zaaijer van het Reinier de Graaf Gasthuis in Delft: "Zwaar wordt onderschat. Het is hard nodig om de criminaliteit te bestrijden."

In het Leidsch Dagblad komen meer gevaarframes voor dan in de Leidse Courant en de Nieuwe Leidsche Courant. Het aantal subjectievere berichten, zoals interviews, columns en opiniestukken zijn hier ook vaker voorkomend. Eigenlijk weinig artikelen die geanalyseerd zijn gaan over zeer ernstige criminaliteit. Helemaal als de focus op Leiden ligt wordt er eigenlijk nauwelijks op een moordzaak of zedendelict ingegaan. Door de combinatie van 'criminaliteit' met 'veiligheid' lijken deze berichten weg te vallen.

Conclusie

Waarschuwingen voor gevaar en de bestrijding van criminaliteit vormen een ander frame. Deze komen vooral voor in subjectieve journalistieke berichten zoals achtergrondartikelen, columns en opinieartikelen. Uitingen als 'criminaliteit moet hard worden aangepakt' en 'de veiligheid is in gevaar' zijn kenmerkend. Het Leidsch Dagblad kent meer gevaarframes dan de Leidse Courant. Nergens anders zijn er echte verschillen op te merken tussen de kranten behalve hier. Maar dit kan er ook mee te maken hebben dat het Leidsch Dagblad meer ruimte biedt aan ingezonden brieven, opinie en columns, waaraan dit verschil wellicht logisch te verklaren is.

5.6 Nuanceframe

Uit de theorie kwam naar voren dat veiligheidsbeleving iets is wat voor een deel subjectief is en hierdoor losstaat van de daadwerkelijke criminaliteitscijfers in een stad. Bij de analyse van de artikelen ontstond het nuanceframe. Een denkkader waarin onderzoekers, experts en politici van de oppositie vinden dat misdaad in Leiden wordt overdreven en dat het gevoel van veiligheid op meningen gebaseerd is.

De bronnen die in artikelen met een genuanceerd karakter werden aangehaald waren veelal politici: minister Van Agt die "geen alarmerende ontwikkelingen van criminaliteit ziet" in een nieuwsartikel naar aanleiding van een Tweede Kamerbijeenkomst over de politiebegroting (Leidse Courant, 7 november 1973) en een brief van premier De Jong aan gereformeerde gemeenten over het regeringsbeleid op zedelijk gebied, waarin hij zegt: "De stijging van de criminaliteit en zedenmisdrijven is niet gegrond" (Nieuwe Leidsche Courant, 8 oktober 1970).

Ook andere experts op dit thema komen aan bod. Daarnaast is er een voorbeeld van een nieuwsbericht waarin het onderzoek "Onrustgevoelens in Nederland" werd toegelicht. Dit is een studie van het Ministerie van Justitie en Veiligheid naar angst voor criminaliteit onder 1.219 Nederlanders. Hierin werd volgens het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) gesteld: "Angst voor criminaliteit viel toentertijd heel erg mee." (Leidsch Dagblad, 8 september 1976).

In de analyse kwam naar voren dat dit frame maar in een relatief klein aantal berichten voorkwam. Wat wel opviel was dat bij de beperkte hoeveelheid artikelen van de Nieuwe Leidsche Courant, een veel groter aandeel hiervan nuanceframes waren ten opzichte van de twee andere kranten.

Verwacht werd dat een nuanceframe vooral zou voorkomen in berichten waarin van nature vaker

een opinie wordt gegeven. Maar dit bleek niet zo te zijn. In de meeste gevallen waarin een artikel met een nuanceframe werd gecategoriseerd was sprake van een nieuwsbericht als journalistiek genre, zoals hierboven ook duidelijk wordt.

Het verband waarin een nuanceframe werd opgevoerd is aan de ene kant te omschrijven als berichten waarin criminaliteit wordt erkend, maar waar vraagtekens worden gesteld bij de maatregelen die hiertegen worden genomen. Op 6 januari 1986 in de Leidse Courant: "Er is een angstwekkende groei van criminaliteit, daarom worden de bevoegdheden van de politie uitgebreid. Niet duidelijk is alleen of hiermee de veiligheid wordt vergroot," zei Minister Korthals Altes van Justitie in een nieuwsartikel over een voorstel van de Centrale Recherche Informatiedienst (CRI) over het strafbaar stellen van het beramen van een overval. 3 september 1987 Leidse Courant: Oliemaatschappijen zijn tegen een vroegere sluiting van benzinestations. "De oorzaken van criminaliteit worden zo niet tegengegaan."

En aan de andere kant wordt paniek ingedamd die door berichten met een gevaarframe worden veroorzaakt. Dat het veiligheidsgevoel subjectief is werd alleen eigenlijk nooit genoemd.

In de Nieuwe Leidsche Courant van 25 november 1975 zei C. Martini van de Partij van de Arbeid: "Paniekverhalen over veiligheid moeten stoppen", naar aanleiding van een rayonagent en dat criminaliteit in Den Haag op gelijke hoogte met Amsterdam leek te komen.

Een enkele keer ging het specifiek over dat veiligheidsgevoel wordt beïnvloed door de berichten die het nieuws halen. Maar vaker ging het in de berichten met nuanceframes om zaken en opmerkingen als 'criminaliteit is er altijd', zoals in een artikel van de Nieuwe Leidsche Courant van 12 november 1977. "Angst voor criminaliteit wordt gevoed door onwetendheid. De burger is altijd bedreigd geweest," stelde H.L.W. Angenent, hoofdmedewerker Criminologisch instituut Rijksuniversiteit Groningen. Hij reageerde op uitspraken van de voorzitter van de winkeliersvereniging die verontrust is over de 'toenemende criminaliteit' in de Amsterdamse binnenstad.

Maar ook de opmerking 'agenten en andere beveiligingsmiddelen verhogen de veiligheid niet', zoals in het Leidsch Dagblad, 19 februari 1994: "Extra agenten maken de stad niet veiliger. Er is sprake van stijgende criminaliteit, maar agenten verhogen de veiligheid niet", zei korpschef B. Poelert tijdens een veiligheidsconferentie in het Leidse stadhuis.

Leidsch Dagblad, 21 februari 1995 over de samenvoeging van de gemeente- en rijkspolitie en hoe dit ervoor zorgde dat er minder agenten op straat zijn en meer mensen zich onveilig voelen: "Criminaliteit in de Randstad is stukken hoger dan op het platteland, maar het aantal agenten is hier ook hoger. Maar dit zegt niet alles. Het gevoel van veiligheid is aangetast."

In een opinieartikel in het Leidsch Dagblad (3 november 1999) zag de journalist wel het nut van agenten, maar met een keerzijde: "Agenten zorgen voor veiligheid, maar zijn overdreven waakzaam."

In het Leidsch Dagblad werd op 8 januari 2000 geschreven over de introductie van camera's in het centrum van Katwijk: "Camera's dragen niet bij aan de veiligheid van inwoners. Het is onmogelijk uit te rekenen of een uur extra toezicht de criminaliteit terugdringt."

Conclusie

De criminaliteit wordt overdreven en het gevoel van veiligheid is subjectief in het nuanceframe. Via teksten als 'criminaliteit is er altijd' en 'agenten verhogen de veiligheid niet' komt dit voor in de artikelen van de Leidse kranten. Bij de Nieuwe Leidsche Courant zijn naar verhouding de nuanceframes vaker aanwezig dan bij de rest van geanalyseerde kranten, ondanks het lage aantal berichten. Ondanks de subjectieve vorm van dit frame was deze vooral op te merken in nieuwsberichten, zoals ook in de voorbeelden te zien is.

Algehele conclusie

De frames anticipatie, oplossing, cijfer, gevaar en nuance geven een goed beeld van Leiden voor, ten

tijde van en na de stadsvernieuwing. Het cijferframe is hierbij het meest vastgesteld, maar ook het gevaarframe kent velen voorbeelden. Verschillen tussen de kranten onderling zijn niet groot. Wat ook opviel was dat er geen patroon in de berichten werd opgemerkt die overeenkomt met de stadsvernieuwingsgeschiedenis van Leiden.

In het volgende hoofdstuk zal een daadwerkelijke conclusie worden getrokken waarin alle theorie wordt gekoppeld aan de resultaten en waar tevens antwoord wordt gegeven op de hoofdvraag van deze studie.

6. Conclusie en discussie

De resultaten die in hoofdstuk 6 zijn opgesteld worden in dit hoofdstuk verbonden aan de theorie en omgezet in een conclusie die antwoord geeft op de hoofdvraag van dit onderzoek. Daarnaast zal in de discussie worden ingegaan op hoe de resultaten en de conclusie van de studie overeenkomen met de verwachtingen vooraf. Hierin worden ook complicaties en andere beperkingen besproken. Aan de mogelijkheden voor vervolgonderzoek is ook een subparagraaf gewijd. Dit komt in 6.3 aan de orde.

6.1 Conclusie

De hoofdvraag waar dit onderzoek om draaide luidde als volgt: *Welke frames bestaan er in de berichtgeving van lokale nieuwsmedia over criminaliteit en de rol van veiligheidsbeleving in Leiden in de periode rond de stadsvernieuwing?* Het doel van deze studie was dus om te achterhalen welke frames er in Leidse media bestaan over de tijden van stadsherstel. Bij het analyseren van de berichten werd duidelijk dat er vijf denkkaders zijn die de hele journalistieke berichtgeving tussen 1960 en 2000 goed dekken. Drie frames waren het meest aanwezig: het cijferframe, het gevaarframe en het nuanceframe.

Van de berichten waarin deze frames niet aansloten zijn twee andere frames opgesteld: anticipatie en oplossing. Deze zijn geconstateerd naar aanleiding van elk slechts een bericht en zijn daarom wat minder uitgebreid opgenomen in de uiteindelijke lijst met frames. Hiernaast was er bij een aantal andere artikelen geen frame te vinden, omdat de context hier niet genoeg aanleiding toe gaf. Gezien de beperkte aanwezigheid van deze berichten zijn deze artikelen voor de conclusie niet meegenomen, maar wel op deze manier aangekaart.

Het cijferframe omvat berichten waar de inhoud vooral ging over beleid en onderzoeken met meetinstrumenten als statistieken en cijfers over criminaliteit en veiligheid met als doel criminaliteit in te kaderen als iets wat beheersbaar en niet erg bedreigend is. Bij een gevaarframe was er sprake van criminaliteit als groot probleem voor de veiligheid en daartegen moet hard worden opgetreden. Het nuanceframe vond dat criminaliteit wordt overdreven en dat het gevoel van veiligheid subjectief is, ondanks beleid en onderzoeken. Voor het laatste gedeelte over het subjectieve veiligheidsgevoel werd in de analyse en resultaten geen aantoonbaar bewijs gevonden, dit deel valt weg in het daadwerkelijke nuanceframe ten opzichte van eerdere theorie.

Van de drie frames was het cijferframe het meest aanwezig in de berichtgeving. Het grootste gedeelte van de geanalyseerde artikelen met de combinatie van 'criminaliteit' en 'veiligheid' als trefwoorden bevatte een link naar beleid van overheden of onderzoek dat gedaan was over deze onderwerpen. Dit is te herleiden naar de ontwikkeling van de stadsvernieuwing waarin er veel over beleid werd gesproken, zoals via de Interim Saldo Regeling, Open Gaten Nota en Grootstedenbeleid, om onder meer subsidies te krijgen, te investeren in woonvoorzieningen en later in sociale zekerheid en hiermee in veiligheid.

In de stadsgeschiedenis van Leiden tijdens de stadsvernieuwing is ook te vinden dat veel gevaarlijke situaties zich voordeden en dat er met name in de periode 1970-1980 veel onvrede heerste over hoe de gemeente en breder in Nederland ook de overheid, met haar burgers omgaat. Verschillende demonstraties vinden plaats. Dit komt overeen met het gevaarframe, waarin het denkkader wordt gecreëerd waaraan er alles aan gedaan mag worden om de problematiek aan te pakken. Het nuanceframe is dan weer een tegengeluid voor alle ernst. Iemand kan dit frame gebruiken wordt om te betogen dat onveiligheidsgevoel overdreven is, wanneer door de stadsvernieuwing de stad veiliger wordt.

De meeste van de onderzochte berichten hadden te maken met Eysink Smeets' conatieve en affectieve dimensies van veiligheidsgevoel. Dit waren voornamelijk cijfer- en gevaarframes waarin het vertoonde gedrag centraal stond bij de veiligheidsbeleving. Angst voor veiligheid na getuige te

zijn van een overval in de buurt of auto-ongeluk is een voorbeeld van de affectieve dimensie. Vervolgens niet meer de straat op gaan en/of een alarminstallatie kopen kenmerkten de conatieve dimensie.

Bij nuanceframes ging het veel meer om de affectieve dimensie, gevoel van onveiligheid. Zoals wanneer een artikel zegt dat meer politie op straat niet tot meer veiligheid leidt en dat straatverlichting alleen voor het gevoel voor veiligheid zorgt.

Het gevoel van veiligheid werd voor het belangrijkste deel bepaald door fysieke factoren in de geanalyseerde berichten. Een verbod op rolluiken, cameratoezicht, meer politie op straat, licht en goede sloten om inbrekers te weren, het zijn allemaal voorbeelden van veiligheidsbeleving in de fysieke hoek. Vooral bij berichten die over Leiden zelf gingen stonden deze factoren centraal.

Tendensen in de Leidse criminaliteits- en veiligheidscijfers zijn weinig terug te vinden in de berichten die geanalyseerd zijn. Wel zijn er in de geanalyseerde artikelen tussen 1960 en 1970 meer berichten over diefstal gevonden. Maar een andere link tussen de theorie en de resultaten is hier niet te leggen. Vooral omdat er maar weinig berichten over de stad zelf te vinden waren en er in de berichtgeving nergens over zware delicten wordt gesproken kunnen hier ook geen representatieve uitspraken over gedaan worden.

In de geanalyseerde berichten werd veel vaker gesproken over objectieve veiligheid dan over subjectieve veiligheid. In opiniestukken zoals columns en interviews was er wel regelmatig sprake van een reactie waarin deze objectieve veiligheid subjectief werd gemaakt door middel van een nuanceframe, om het probleem te verzachten of juist een gevaarframe, om het probleem aan te kaarten en te pleiten voor een harde aanpak. Het kan dus zeker zo zijn dat het gevoel van veiligheid wordt beïnvloed door mediabedrijven, maar naar aanleiding van deze kwalitatieve inhoudsanalyse kan dat niet met zekerheid worden gezegd.

Om nieuwsframes te identificeren is de kop van een artikel als uitgangspunt genomen, maar alleen als het woord 'criminaliteit' of 'veiligheid' hierin voorkwam. In alle andere gevallen is gekozen voor het analyseren van paragrafen en context, waarin deze begrippen wel voorkwamen.

Wat betreft de structuren in het nieuwsdiscours zijn er drie zichtbaar. Allereerst de syntactische structuur die de relatie tussen woorden weergeeft. Dit komt overeen met de context, ook de context geeft de samenhang tussen woorden weer. Daarnaast is er gezocht naar een thematische structuur: zijn terugkerende thema's specifiek voor een bepaald frame? Dit is het geval bij berichten over politieke partijen waarbij thema's vooral worden besproken aan de hand van een cijferframe. Zij pleiten immers voor nieuw beleid. Daarnaast is er een retorische structuur. Om aan te kunnen tonen dat bepaalde zegswijzen of een specifieke zinopbouw herkenbaar is voor een bepaald frame. Zo tonen de woorden 'hard aanpakken' 'terugdringen' en 'in gevaar' duidelijk het gevaarframe aan. Woorden als 'door' en 'via' in combinatie met een bepaald beleid of onderzoek zijn kenmerkend voor cijferframes. Bij het nuanceframe zijn dit meer uitingen over veiligheid en criminaliteit als 'criminaliteit is er altijd' of 'veiligheid niet verhoogt door agenten'. Deze uitingen zijn wat meer generiek dan bij het gevaar- en cijferframe.

6.2 Discussie

Er zijn verschillende onderdelen van het onderzoek waar rekening mee gehouden moet worden om de kwaliteit hoog te houden en de uitkomsten betrouwbaar. Maar natuurlijk gaat niet alles goed. Onderstaand zullen een aantal mogelijke gevaren worden toegelicht en hoe hier tijdens het onderzoek mee is omgegaan.

Zoals in hoofdstuk 4.3 al voren kwam zorgt de keuze voor een kwalitatieve in plaats van een kwantitatieve inhoudsanalyse ervoor dat er met veel subjectiviteit moet worden omgegaan. De analyses die voor deze studie zijn uitgevoerd zijn gebaseerd op theorie, maar daarnaast ook op eigen invulling van de onderzoeker. Er bestaan genoeg definities van journalistieke schrijfvormen als

columns, nieuwsberichten en achtergrondartikelen, maar in de keuze voor een frame kan het zich voordoen dat een andere onderzoeker andere keuzes zou maken. Dit is dus een voorbeeld van een deel van het onderzoek dat qua betrouwbaarheid moeilijk te definiëren is.

De matrix van Van Gorp is niet op ieder onderdeel helemaal gevolgd en overgenomen, zoals van tevoren wel het plan was. Hier is op een punt van afgeweken. Zo is de analyse van afbeeldingen niet meegenomen. Veel artikelen die geanalyseerd zijn hadden in die tijd nog geen foto's of deze foto's waren niet relevant voor het artikel en het onderwerp criminaliteit en veiligheid. Daarom is besloten om deze delen van de analyse van Van Gorp achterwege te laten.

Aan de andere kant heeft dit onderzoek wel een complete dataset afgeleverd, waardoor het naast betrouwbaar ook representatief is. Alle berichten die voor de zoekopdracht 'criminaliteit veiligheid' tussen 1960 en 2000 te vinden waren zijn geanalyseerd. Hier is voor gekozen, omdat de dataset anders niet representatief genoeg zou zijn. Van sommige decennia en kranten was maar een beperkt aantal berichten en van anderen juist meer. Door hier een greep uit te nemen zouden de verhoudingen verkeerd zijn. Daarnaast trad in het onderzoek geen datasaturatie op. Dit had ook te maken met het feit dat berichten van verschillende decennia werden geanalyseerd en een volgend decennium weer andere inzichten zou kunnen bieden. Echter, het analyseren van zoveel berichten heeft ook weer een keerzijde. Het zou ervoor kunnen hebben gezorgd dat scherpte is verloren en dat ten onrechte een bepaald frame is toegekend aan een bericht. Wel zijn de berichten ook per krant los geanalyseerd waardoor er ook uitspraken kunnen worden gedaan over een krant in combinatie met een bepaalde tijdspanne.

Er wordt betrouwbaarheid gecreëerd door met de online en voor iedereen toegankelijke databank van het betrouwbare Erfgoed Leiden te werken. Dit zorgt voor transparantie in het werk dat wordt geleverd. Deze transparantie is er ook door citaten uit de dataset te noteren. Dit is het onderdeel 'context' in de framingmatrix. Maar het kan ook weer beperkend werken. Misschien zijn er uit die tijd wel veel meer relevante berichten van andere media te vinden die niet bij deze verzameling zitten en dus nu ook niet zijn opgenomen in het onderzoek.

De interne validiteit wordt gewaarborgd omdat er geen externe factoren zijn die direct invloed hebben. Dat is het voordeel van inhoudsanalyse en berichten die online terug te vinden zijn. Wat betreft de externe validiteit; uiteindelijk zijn alle beschikbare berichten voor de zoekopdracht geanalyseerd en wordt hierdoor automatisch duidelijk waar het zwaartepunt van het onderzoek ligt. Namelijk op de aantoonbaarheid van frames in jaren waarin er veel over veiligheid en criminaliteit wordt geschreven. Aan de andere kant zorgt deze afgebakende zoekterm ervoor dat er geen resultaten van buiten deze tijdspanne werden gevonden en dat de onderzoeker hierdoor geen belangrijke resultaten en inzichten is misgelopen.

Uit de theorie van Tankard (2001) werden plaatsen in de tekst vastgesteld waaruit kan worden opgemaakt van welk frame er sprake was. Omdat niet elk artikel specifiek over veiligheid en/of criminaliteit ging is de context waarin deze beide woorden voorkwamen gebruikt als meetmoment. Hierdoor is er wellicht enige verwarring over of de directe context is genomen om het frame te bepalen of de kop als hierin veiligheid of criminaliteit wordt genoemd. In eigenlijk alle gevallen is de syntactische structuur van het bericht geanalyseerd: de relatie tussen woorden (Pan & Kosicki, 1993, p. 59).

6.3 Vervolgonderzoek

In deze studie is gebruikgemaakt van een kwalitatieve inhoudsanalyse als onderzoeksmethode. Hierdoor zijn frames gevonden en vastgesteld en in de theorie gezocht naar oorzaken voor de resultaten van de analyse. Maar wat ontbreekt is een publiek geluid in de vorm van interviews met journalisten en Leidenaren uit die tijd, die antwoord kunnen geven op de vraag of deze frames invloed hebben gehad op hun veiligheidsgevoel. Omdat de onderzoeker in deze studie te maken had

met artikelen van soms meer dan zestig jaar geleden en een beperkte tijd was het lastig om hier ook een menselijke invalshoek in de vorm van interviews of experiment bij te betrekken. Hier zou een lang selectieproces aan vooraf moeten zijn gegaan wat te breed en te arbeidsintensief was voor deze masterscriptie.

In een vervolgstudie zou het onderwerp van veiligheidsbeleving in combinatie met criminaliteit kunnen worden aangekaart bij enerzijds de journalisten die over dit thema schrijven of hebben geschreven en anderzijds de inwoners van Leiden die hier wellicht regelmatig mee te maken hebben. Op deze manier wordt duidelijk wat de impact van frames zijn. In dit geval kunnen hiervoor de frames worden gebruikt die in deze studie zijn ontstaan en onderzocht.

Daarnaast is nu een beeld geschetst van Leiden voor, tijdens en na de stadsvernieuwing, maar in die tijd waren er nog veel meer steden waarbij veel geld geïnvesteerd werd in onder meer het bouwen en renoveren van huizen en de bevordering van veiligheid in de openbare ruimte. Bij grote steden als Amsterdam en Rotterdam spelen misschien wel heel andere zaken. Hier werd in de jaren zeventig bijvoorbeeld geprotesteerd voor betere woonomstandigheden, activiteiten die hoogstwaarschijnlijk veel nieuwsberichten zullen hebben opgeleverd en waarin misschien andere frames voorkwamen of een andere verdeling van de frames onderzocht in deze studie in de hand hebben gewerkt.

Tijdens de analyse vielen veel berichten af, omdat de gecombineerde zoekterm 'criminaliteit' en 'veiligheid' niet in elk bericht voorkwam. Wellicht dat veiligheid of criminaliteit als los trefwoord in de zoekfunctie gebruiken andere inzichten oplevert die toch aan elkaar verbonden kunnen worden.

Ook kan het onderzoek nog worden uitgebreid door meer synoniemen voor veiligheid en criminaliteit als zoekwoorden toe te voegen aan de dataset. Zo kan ook linguïstisch onderzoek worden gestimuleerd. Misschien zorgt een woord als criminaliteit voor een heel ander gevoel dan misdaad. Om een ander perspectief te geven van criminaliteit en veiligheidsbeleving kan het huidige onderzoek ook in de huidige tijd worden gehouden of bij andere kranten.

Als laatste is een onderzoek naar de identiteit van de onderzochte kranten relevant om zo wellicht de onderlinge verschillen in frames te kunnen verklaren.

Literatuurlijst

- Baarda, B., Bakker, E., Fischer, T., Julsing, M., Kostelijk, E., & Van der Velden, T. (2021). Basisboek Kwalitatief Onderzoek. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek. Noordhoff.
- Bernasco, W. (2008). Them Again?: Same-Offender Involvement in Repeat and Near Repeat Burglaries. *European Journal of Criminology*, 5(4), 411–431.
- Bijleveld, C.C.J.H., & Van de Bunt, H.G. (2003). De grens van onveiligheid. Diërede, opgehaald van Vrije Universiteit Amsterdam: <https://research.vu.nl/en/publications/de-grens-van-onveiligheid>
- van Blankenstein, E. (2006). *Defensie-en oorlogsschade in kaart gebracht (1939-1945)*. Rijksdienst voor de Monumentenzorg.
- Blokland, T. (2008). *Oog voor elkaar: veiligheidsbeleving en sociale controle in de grote stad* (p. 304). Amsterdam University Press.
- Blom, A., Jansen, B., & van der Heide, M. (april 2004). De typologie van de vroeg-naoorlogse woonwijken. Opgehaald van het Projectteam Wederopbouw van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg: https://www.canonsociaalwerk.eu/1989_wijkaanpak/2004%20De%20wijkgedachte%20en%20de.pdf
- Blom, A., Stegmeijer, E., Buchner, F., Baarveld, M., & Pekaar, R. (2017). *Wederopbouw, een kansrijke erfenis. Handreiking bij transformatieopgaven*. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.
- Boers, J., van Steden, R., & Boutellier, H. (2008). Het effect van positieve en negatieve factoren op veiligheidsbeleving. *Tijdschrift voor veiligheid*, 7(3), 34-52.
- Box, S., Hale, C., & Andrews, G. (1988). Explaining fear of crime. *The British Journal of Criminology*, 28(3), 340-356.
- Broekema, J. W. (12 juli 2016). Ankers. Opgehaald van Singelpark: <https://www.singelpark.nl/park/ankerpark/ankers/>
- Brüggemann, M., & D'Angelo, P. (2018). Defragmenting news framing research. *Doing news framing analysis II: Empirical and theoretical perspectives*, 90-115.
- Burger, J. P., & van der Steen, B. S. (2018). Studenten strooien hete centen voor het volk. Stedelijke identiteit en de geschiedenis van een omstreden herinnering in Leiden (1841-2016). *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis/the Low Countries Journal of Social and Economic History*, 15 (1), 66-88.
- van Cleef, R. (15 november 2021). Hardloopsters aangerand in Cronesteyn: 'We moeten nu twee keer nadenken voordat we gaan rennen'. Opgehaald van Sleutelstad.nl: <https://sleutelstad.nl/2021/11/15/hardloopsters-aangerand-in-cronesteyn-we-moeten-nu-twee-keer-nadenken-voordat-we-gaan-rennen/>
- D'angelo, P. (2002). News framing as a multiparadigmatic research program: A response to Entman. *Journal of communication*, 52(4), 870-888.
- De Jong, J. (2018). Het mysterie van de verdwenen criminaliteit. *Centraal Bureau voor de Statistiek: Heerlen*, 3, 58.

De Vreese, C. H. (2005). News framing: Theory and typology. *Information design journal & document design*, 13(1).

Dingemans, K. (14 maart 2017). Stappenplan om interviews te coderen | uitleg en voorbeelden. Opgehaald van Scribbr: <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/coderen-interview/>

Elffers, H. & de Jong, W. (2004). 'Nee, ik voel me nooit onveilig.' Determinanten van sociale veiligheidsgevoelens. Opgehaald van Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling: <https://www.raadrvs.nl/documenten/publicaties/2004/10/01/nee-ik-voel-me-nooit-onveilig>

Entman, R. M. (1993). Framing: Towards clarification of a fractured paradigm. *McQuail's reader in mass communication theory*, 390-397.

Erfgoed Leiden en Omstreken. (2006). Historische Kranten, Erfgoed Leiden en Omstreken. Opgehaald van Erfgoed Leiden en Omstreken: <https://leiden.courant.nu/>

van Es, E. & Voerman, L. (2018). Stadsvernieuwing in Stroomversnelling. Inventarisatie stadsvernieuwingsplannen Interim Saldo Regeling 1977-1985. Opgehaald van Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed: https://www.cultureelerfgoed.nl/binaries/cultureelerfgoed/documenten/publicaties/2019/01/01/stadsvernieuwing-in-stroomversnelling.-inventarisatie-stadsvernieuwingsplannen-interim-saldo-regeling-1977-%E2%80%931985/stadsvernieuwing_in_stroomversnelling.pdf

Eysink Smeets, M. (2016). Veiligheids-beleving in Rotterdam. *Rotterdam: Hogeschool Inholland*.

Eysink Smeets, M. (2019). # Politie. Twittergebruik door wijkagenten en de veiligheidsbeleving van de burger. *Tijdschrift voor Criminologie*, 60(4).

Eysink Smeets, M., & Vollaard, B. (2015). Trends in perceptie van criminaliteit. *Tijdschrift voor criminologie*, 57(2).

Faludi, A., Hamnett, S.L. & Meester, J.G. (1978). Bouwen en plannen in onzekerheid: case-studies naar de totstandkoming van de gebouwde omgeving in Leiden. Alphen aan den Rijn: Samsom.

Gagestein, S., & Mes, J. (2018). Framing techniek: kwalitatief onderzoek naar de mentale verhalen die verteld worden rond techniek. Opgehaald van Platform Talent voor Technologie. <https://ptvt.nl/wp-content/uploads/2019/05/Onderzoeksverslag-Taalframes-TechniekTalent-nu-DEF.pdf>

Garofalo, J. (1981). The Fear of Crime: Causes and Consequences. *The Journal of Criminal Law and Criminology (1973-)*, 72(2), 839–857.

van Geen, G. (6 februari 2022). Actieplan tegen straatintimidatie is node gewenst in Leiden. Opgehaald van Leidsch Dagblad: https://www.leidschdagblad.nl/cnt/dmf20220204_78214933?utm_source=google&utm_medium=organic

van Geleuken, B. (4 april 2020). Energietransitie en stadsvernieuwing: het belang van geld. Opgehaald van LinkedIn: <https://www.linkedin.com/pulse/energietransitie-en-stadsvernieuwing-het-belang-van/?originalSubdomain=nl>

Gemeente Leiden. (2010). Bestemmingsplan Boerhaave-Sylvius. Opgehaald van Gemeente Leiden: http://ro.leiden.nl/planproces/planproces/plannen/nl.imro.0546.bp00031-/NL.IMRO.0546.BP00031-0201/t_NL.IMRO.0546.BP00031-0201_1.1.html

- Gemeente Leiden. (2022). Veiligheid en criminaliteit. Opgehaald van Leiden in Cijfers: <https://leiden.incijfers.nl/dashboard/dashboard/veiligheid-en-criminaliteit/>
- van Gestel, B. (2006). *Nieuws, beleid en criminaliteit: over de wisselwerking tussen lokale media en criminaliteitsbestrijders*. Leiden University.
- Geveltekens Data. (5 mei 2020). Verhaal: Poortje van brouwerij 'De Clock'/Dekenfabriek Zuurdeeg. Opgehaald van Erfgoed Leiden en Omstreken: <https://www.erfgoedleiden.nl/collecties/uw-verhalen/uw-verhalen/verhaal/id/421>.
- Goffman, E. (1974). *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. Harvard University Press.
- Grotestedenbeleid. (18 april 2012). Resultaten GSB III – Monitor GSB (eindmeting). Opgehaald van Grotestedenbeleid.nl: https://web.archive.org/web/20161016000250/http://grotestedenbeleid.nl/_nieuws/2449/
- Hale, C. (1996). Fear of crime: A review of the literature. *International review of Victimology*, 4(2), 79-150.
- Helleman, G., & Wassenberg, F. (2001). Herstructurering van de stadsvernieuwing? *Rooilijn* 6, 291-296.
- Historische Canon van Leiden (z.d.). Metamorfose. Opgehaald van Historische Canon van Leiden. http://www.deleidsecanon.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=11&Itemid=8
- Houston, J. B., Pfefferbaum, B., & Rosenholtz, C. E. (2012). Disaster news: Framing and frame changing in coverage of major US natural disasters, 2000–2010. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 89(4), 606-623.
- Jackson, J. (2004). Experience and Expression: Social and Cultural Significance in the Fear of Crime. *British Journal of Criminology*, 44(6), 946–966.
- Klever, T. (5 februari 2022). Schriftelijke vragen: actieplan straatintimidatie. Opgehaald van Partij van de Arbeid Leiden: https://leiden.pvda.nl/uit_de_fractie/schriftelijke-vragen-actieplan-straatintimidatie/
- Koetsenruijter, A.W.M. & Van Hout, T. (2018). *Methoden voor journalism studies*. Boom Lemma Uitgevers Amsterdam.
- LaGrange, R. L., Ferraro, K. F., & Supancic, M. (1992). Perceived risk and fear of crime: Role of social and physical incivilities. *Journal of research in crime and delinquency*, 29(3), 311-334.
- Lecheler, S., & De Vreese, C. H. (2016). How long do news framing effects last? A systematic review of longitudinal studies. *Annals of the International Communication Association*, 40(1), 3-30.
- Leidsch Dagblad. (30 november 1970). Het woord aan de lezer: Besturen van Leiden. Opgehaald van Historische Kranten, Erfgoed Leiden en Omstreken: <https://leiden.courant.nu/issue/LD/1970-11-30/edition/0/page/3?query=leidenaren%20laagste%20iq&sort=relevance>
- Leidsch Dagblad. (12 maart 1984). Explosieve groei criminaliteit. Tekort aan cellen frustrleert werk Leidse recherche. Opgehaald van Historische Kranten, Erfgoed Leiden en Omstreken: <https://leiden.courant.nu/issue/LD/1984-03-12/edition/0/page/3?query=criminaliteit&sort=relevance>

Leidsch Dagblad. (24 november 1988). Criminaliteit in Leiden opnieuw flink gedaald. Opgehaald van Historische Kranten, Erfgoed Leiden en Omstreken: <https://leiden.courant.nu/issue/LD/1988-11-24/edition/0/page/13?query=criminaliteit%20leiden&sort=relevance>

Leidsch Dagblad. (22 juni 1991). Criminaliteit in Leiden neemt onrustbarend toe. Opgehaald van Historische Kranten, Erfgoed Leiden en Omstreken: <https://leiden.courant.nu/issue/LD/1991-06-22/edition/0/page/27?query=criminaliteit%20leiden&sort=relevance>

Leidse Courant. (5 januari 1981). Rijkspolitie ziet criminaliteit sterk toenemen. Opgehaald van Historische Kranten, Erfgoed Leiden en Omstreken: <https://leiden.courant.nu/issue/LLC/1981-01-05/edition/0/page/3?query=criminaliteit%20leiden&sort=relevance>

Manunta, G. (1999). What is Security?. *Security Journal*, 12(3), 57–66.

Moggré, J. (2015). De Grote Doorbraken. Opgehaald van Jaap Moggré: <http://www.jaapmoggre.nl/Doorbraken/Algemeen/doorbraken.html>

Molducci, A. (12 november 2019). Studentes bang voor aanrander na meerdere incidenten in Haarlemmerstraat en Breesstraat in Leiden. Opgehaald van Leidsch Dagblad: https://www.leidschdagblad.nl/cnt/dmf20191112_79611477?utm_source=google&utm_medium=organic

Musterd, S., & Ottens, H. F. (Eds.). (2002). *Strijd om de stad: sociale en economische integratie in de stedelijke samenleving*. Uitgeverij Van Gorcum.

Nieuwe Leidsche Courant. (3 april 1974). Bijna 80 procent van de misdrijven betreft diefstal. Opgehaald van Historische Kranten, Erfgoed Leiden en Omstreken: <https://leiden.courant.nu/issue/LLC/1976-10-22/edition/0/page/3?query=criminaliteit%20leiden%20&period=1970-1980&sort=relevance>

van Oosten, F. (2017). De stad en de wethouder: Hoe Cees Waal de binnenstad van Leiden vernieuwde. Ginkgo Uitgeverij.

Pan, Z., & Kosicki, G. M. (1993). Framing analysis: An approach to news discourse. *Political communication*, 10(1), 55-75.

van der Pennen, A.W., Veldheer, V., ter Borg, E., Kunst, M., Boelhouwer, J. & Knol, F.A. (1998). Sociale vernieuwing: van plan naar praktijk. Opgehaald van Sociaal Cultureel Planbureau: <https://www.narcis.nl/publication/RecordID/oai:scp.nl:b5c59cce-5c2c-4354-ab5c-21c290614c0a>

van der Pennen, T. (16 februari 2020). Groeten uit Leiden – de herovering van de binnenstad. Leiden & Schilderswijk: een vergelijk. Opgehaald van Ton van der Pennen: <https://tonvanderpennen.nl/?p=1650>

Pleijter, A. R. J. (2006). *Typen en logica van kwalitatieve inhoudsanalyse in de communicatiewetenschap*. Ubbergen: Tandem Felix.

Pleysier, S., & Cops, D. (2016). Fear of Crime as a 'Sponge': Toward a More Dynamic Understanding of the Relationship Between Generalized Social Attitudes and Fear of Crime. *Psychology of Fear, Crime and the Media. International Perspectives*(4), 3-21.

Poortinga, E. (z.d.). Representativiteit in kwantitatief en kwalitatief onderzoek: wat is het verschil? Opgehaald van: <https://www.studiemeesters.nl/studietips/representativiteit-kwantitatief-kwalitatief-onderzoek-verschil/>

- Scheufele, D. A., & Iyengar, S. (2014). The state of framing research: A call for new directions. *The Oxford handbook of political communication theories*, 1-26.
- Smulders, I. (2017). #Politie: twittergebruik door wijkagenten & de veiligheidsbeleving van de burger. Open Universiteit.
- Smulders, I. M. P., Spooren, W. P. M. S., & Kolthoff, E. (2017). Police Tweets and Public Perceptions of Safety and Police Performance: An Experiment on Framing and Other Tweet Content.
- Spithoven, R. (2017). Verstoorde veiligheidsbeleving: In gesprek met buurtbewoners naar aanleiding van gestegen 'gevoelens van onveiligheid'. *Tijdschrift voor Veiligheid*, 16(4), 3-23.
- Spithoven, R., de Graaf, G., & Boutellier, J. C. J. (2012). Geen angst, maar onbehagen. Resultaten van een Q-studie naar subjectieve sociale onveiligheid. *Tijdschrift voor veiligheid* 11(3), 38-56.
- Stedennetwerk G40. (2022). Werkprogramma G40. Opgehaald van Stedennetwerk G40: <https://www.g40stedennetwerk.nl/pijler/g40>
- van Swaaningen, R (1996). Justitie als verzekeringsmaatschappij. "Actuarial justice" in Nederland. *Justitiële verkenningen* 22(5), 80-97.
- Tankard Jr, J. W. (2001). The empirical approach to the study of media framing. In *Framing public life*, 111-121. Routledge.
- Tannen, D. (Ed.). (1993). *Framing in discourse*. Oxford University Press on Demand.
- Taylor, R.B., & Hale, M. (1986). Testing Alternative Models of Fear of Crime. *The Journal of Criminal Law and Criminology* (1973-), 77(1), 151-189.
- Tweede Kamer der Staten Generaal (14 juli 1997). Beleidsnota Stedelijke vernieuwing. Opgehaald van Overheid.nl: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-25427-2.pdf>
- Uyterlinde, M., van der Velden, J. & Gastkemper, N. (11 juni 2017). Zeventig jaar stedelijke vernieuwing. Longread kennisdossier Stedelijke vernieuwing. Opgehaald van Platform31: https://www.platform31.nl/uploads/media_item/media_item/97/53/171106_Zeventig_jaar_stedelijke_vernieuwing__longread_-1510775811.pdf
- Van den Herrewegen, E. (2011). Help! De burgers voelen zich onveilig! Constructies en bronnen van veiligheidsbeleving bij burgers. L. Gunther Moor, F. Hutsebaut, P. Van Os & D. Van Rijckeghem (red.). *Cahier politiestudies*, 19, 27-50.
- Van den Herrewegen, E., & Kristof, V. (2011). Waarheidsaanspraken over "onveiligheid": de kloof tussen objectieve en subjectieve onveiligheid anders bekeken. *Panopticon* (3), 4-20.
- Vanderveen, G. N. G. (2010). "Angst voor criminaliteit"; Een onderzoekstraditie met uitdagingen' [Bespreking van: Pleysier, S. (2009) 'Angst voor criminaliteit' onderzocht. De brede schemerzone tussen alledaagse realiteit en irrationeel fantoom. Leuven: Leuven Institute of Criminology]. *Tijdschrift Voor Criminologie*, 52, 88-91.
- Van Gorp, B. (2005). Where is the frame? Victims and intruders in the Belgian press coverage of the asylum issue. *European journal of communication*, 20(4), 484-507.
- Van Gorp, B. (2006). *Framing asiel: Indringers en slachtoffers in de pers*. Acco.
- Van Gorp, B. (2007). Het reconstrueren van frames via inductieve inhoudsanalyse: uitgangspunten en procedures. *Kwalon*, 12(2).

Verlaan, T. (2014). 'Is dit beleid of is hierover nagedacht?' Het conflict over de stadsvernieuwing [Bespreking van: H. de Liagre Böhl (2012) *Steden in de steigers: stadsvernieuwing in Nederland 1970-1990*]. *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 127(1), 177-179.

Bijlage 1: Framingmatrix

Naam frame	Anticipatie	Oplossing	Cijfer	Gevaar	Nuance
Type criminaliteit	Alle vormen van criminaliteit waarin mensen kunnen handelen tegen datgene wat hen overkomt.	Criminaliteit die voorkomen kan worden.	De criminaliteit die meetbaar is en waarop beleid kan worden aangepast.	Alle vormen die voor problemen zorgen.	Alle soorten criminaliteit die worden overbelicht in de media en overdreven worden.
Rol van criminaliteit en veiligheid	Mensen kunnen zich verweren tegen criminaliteit waardoor zij zich veiliger gaan voelen in een situatie waarin dit opnieuw voor zou komen.	Instanties die gericht zijn op het tegengaan van criminaliteit moeten betrokken worden bij situaties waar op voorhand van kan worden gezegd dat deze risicovol zijn, er een kans op criminaliteit kan zijn. Hierdoor zal de veiligheid te allen tijde gewaarborgd kunnen worden. Centraal staat dat er wordt gezocht naar oplossingen voor situaties waarin die veiligheid er al niet meer is.	Criminaliteit is een verschijnsel dat kan toenemen en afnemen en staat in direct negatief verband met veiligheid. Neemt de criminaliteit af, dan neemt de veiligheid toe en andersom. Berichtgeving over criminaliteit hangt vooral samen met statistieken en cijfers over criminaliteit.	Criminaliteit wordt gezien als een groot en gevaarlijk probleem dat de veiligheid in gevaar brengt.	Criminaliteit wordt erkend, maar er worden vraagtekens gesteld bij de maatregelen die hiertegen worden genomen.
Probleem/situatie	Mensen kunnen zich niet goed genoeg verweren tegen criminaliteit, omdat zij zich hier niet genoeg bewust van zijn.	Er heerst nog veel te veel criminaliteit die voorkomen had kunnen worden.	Criminaliteit is een probleem dat serieus genomen moet worden, maar het is beheersbaar en minder bedreigend, doordat de criminaliteitscijfers voortdurend gemeten worden. Als iets bekend is kan het zodoende ook verdwijnen.	Criminaliteit zorgt voor een negatieve veiligheidsbeleving. Mensen moeten hiertegen gewaarschuwd worden.	Criminaliteit wordt overdreven en het onveiligheidsgevoel hangt hier vaak niet mee samen.
Bron van het probleem	Scholen, overheden, alle instanties die mensen iets zouden moeten leren.	Beleid, tekort aan geld.	Beleid dat op dit moment nog niet goed aansluit bij de problematiek.	Overheidsbeslissingen of niet ingrijpen van overheidsinstanties.	Berichtgeving van media, politici en andere publieke figuren.
Verantwoordelijke	Projecten door non-profitorganisaties, overheden en gemeentes.	Politie, ziekenhuizen en andere hulpinstanties.	Beleidsmakers, overheden, en onderzoeksbureaus.	Politie, politici en vertegenwoordigers van slachtoffers van criminaliteit, zoals vakbonden.	Onderzoekers, experts en politici van de oppositie.
Oplossing	Voorbereid zijn op wat kan gebeuren, daardoor kan iemand anticiperen.	Politie of vergelijkbare instantie vanaf het begin betrekken bij een project of situatie die risicovol lijkt of is.	Beleidstechnische veranderingen zijn de oplossing voor het terugdringen van misdaad. Criminaliteit wordt tegengegaan door fysieke oplossingen te bieden, zoals meer politieagenten op straat, beveiligingssystemen voor winkels en betere verlichting.	Criminaliteit moet met alle mogelijke middelen worden bestreden.	Mensen moeten zich inlezen in onderwerpen, publieke figuren en media moeten minder sensationeel zijn, minder aandacht besteden aan criminaliteit.
Morele en emotionele basis	Hoop en hulp bieden, oprecht zijn en geen schade toebrengen.	Betrokkenheid, rationaliteit en zorgzaamheid.	Rechtvaardigheid, overheid blijven ontwikkelen en beloftes houden,	Verantwoordelijkheidsgevoel, rechtvaardigheid, solidariteit en naastenliefde.	Waarheidsgetrouw en oprechtheid, intelligentie, nuchter en genuanceerd.
Metaforen en stereotypen	Metaforen: er werd van de toren geblazen dat het zo verschrikkelijk onveilig was in Nederland.	Metaforen: criminaliteit in de hand werken, criminaliteit wordt de zwarte piet toegespeeld door burgers.	Metaforen: criminaliteit in kaart brengen, veiligheid hoog in het vaandel.	Metaforen: criminaliteit bestrijden, criminaliteit indammen.	Metaforen: echte openbare veiligheid als speerpunt.
Woodkeuzes	Op hulpmiddelen wijzen, gedragstips geven.	Meer betrokkenheid, veiligheid garanderen door met oplossingen te komen.	Daling en stijging, criminaliteit bestrijden, gevoel van veiligheid vergroten.	Criminaliteit hard aanpakken, criminaliteit terugdringen, veiligheid is in gevaar.	Criminaliteit wordt overdreven, ongegronde emoties en verhalen moeten stoppen, bepaald beleid zegt niet alles, veiligheid is een gevoel, bepaalde ideeën dragen niet bij aan veiligheid, 'boeven vangen'.